

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»**

ПРОСКУРІНА МАРІЯ ОЛЕГІВНА

УДК 338.46

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
КУЛЬТУРНОЇ ІНДУСТРІЇ**

Спеціальність 08.00.03 – Економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ВНЗ «Національна академія управління» (м. Київ).

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Єрохін Сергій Аркадійович,
ВНЗ «Національна академія управління»,
ректор

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Кукса Ігор Миколайович,
Луганський національний аграрний університет
(м. Харків)
завідувач кафедри фінансів і економічної
кібернетики

доктор економічних наук, доцент
Солоха Дмитро Володимирович,
Донецький державний університет управління
(м. Маріуполь)
декан факультету економіки

доктор економічних наук
Гужва Ігор Юрійович,
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки
(м. Київ)
заступник директора

Захист відбудеться «22» листопада 2018 р. о 12.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.889.01 у ВНЗ «Національна академія управління» за адресою: 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ВНЗ «Національна академія управління» за адресою: 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15.

Автореферат розісланий «20» жовтня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.В. Штань

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Культурна індустрія – один з новітніх секторів національної економіки, який охоплює практично всі сторони життя суспільства. Як сектор підприємництва – це масштабний та динамічний ринок з можливістю широкого використання творчого та інтелектуального потенціалу людини в якості основного виробничого ресурсу. Як об'єкт державної економічної політики – це сфера виробництва благ з високою доданою вартістю. Культурна індустрія уособила в собі квінтесенцію постіндустріального суспільства і перетворила знання, талант та інформацію на джерело багатства. Це обумовило посилення наукового інтересу до сектору зі сторони економістів-дослідників. Проте саме питання взаємозв'язку культури та економіки не є інноваційним для економічної науки. Основні принципи взаємообумовленості цих сфер висвітлювали в своїх працях ще А. Сміт, А. Маршалл, К. Маркс. Окремо слід згадати роботи М. Вебера, Дж. К. Гелбрейта, Д. Норта, Р. Коуза, Й. Шумпетера та інших представників інституціоналізму. Заклали теоретичні основи економіки культури, дали визначення поняття «культурна індустрія», виявили її можливості та загрози в якості чинника соціально-економічного розвитку Т. Адорно, Ж. Бодріар, Н. Гарнхем, Ч. Едкіст, Д. Тросбі, Е. Скот, Д. Хезмондалш, М. Хогхаймер та ін.

В другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. концепція культури як специфічного сектору економічної діяльності отримала своє визнання серед економістів. Було розроблено системи індикаторів креативності, визначено напрями дослідження культурних та креативних індустрій (Ф. Б'янчіні, К. Кінг, Ч. Лендрі, Ш. Міландер, Р. Флоріда та ін.). Розробку та обґрунтування економіко-математичних моделей культурної індустрії здійснили У. Баумоль, У. Боуен, Дж. Гапінські, Т. Кован, П. Самуельсон, П. Хікс. Питання системи державного регулювання культурної індустрії піднімали в своїх роботах С. Кенінгхем, Е. Прат, Б. Фрей, К. Фріман та ін. Впродовж останніх років ряд вчених, зокрема Л. Абалкін, А. Долгін, Ю. Яковець наголошували на доцільності застосування міждисциплінарних підходів до аналізу економічних процесів. О. Зеленцова, М. Гладкіх стали одними з перших дослідників креативних та культурних індустрій на пострадянському просторі. Серед вітчизняних економістів-науковців питання культури, як частини та чинника розвитку національної економіки України тільки набуває популярності, проте вже знайшло своє відображення в роботах В. Бабенко, І. Гужви, І. Кукси, В. Куриляки, С. Єрохіна, Б. Літовченка, Д. Солохи, А. Штангрета, І. Штулер та ін. Проте, не зважаючи на масштаб та глибину проведених досліджень, сучасність ставить перед економістами нові питання, що потребують інноваційних рішень, зокрема розробки універсального переліку підгалузей культурної індустрії, єдиної системи індикаторів розвитку та ефективності, поєднання економічної та культурної політики та ін. Цей сектор потребує ґрунтовних ретроспективних досліджень та подальшої розробки теоретико-методологічного базису. Основна складність галузі зумовлена її мультисистемністю та міждисциплінарністю, що потребує відповідного складного та динамічного інструментарію державного регулювання. В культурній індустрії

вбачають стратегічний інструмент подолання наслідків економічних криз, відродження регіонів та розбудови національних економік.

Як частина національної економіки культурна індустрія, має значний потенціал для створення робочих місць та генерації прибутку, одночасно формуючи культурне різноманіття, впливаючи на людський розвиток. Значний інтерес до культури як ринкового середовища зумовлений переорієнтацією сучасних економічних систем від економіки потреб до економіки бажань, що обумовлює появу та розвиток постійно зростаючого ринку культурних благ.

Україна потребує якісних структурних змін та цілісної стратегічної програми соціально-економічних перетворень. Очевидною є доцільність господарської трансформації територій для активізації креативного класу. Стимулювання та розвиток підприємницької ініціативи в культурі є ефективним інструментом залучення іноземних інвестицій. Таким чином, актуальність та важливість питання державної політики економічного розвитку культурної індустрії, а також необхідність у системних дослідженнях економіки культури в цілому, зумовили вибір теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є частиною науково-дослідної теми Українського центру культурних досліджень Міністерства культури України «Культурні індустрії як чинник соціально-економічного розвитку України» (Державний реєстраційний № РК 0014U003445). В межах цієї теми автором було розкрито сутність поняття «культурні та креативні індустрії», проаналізовано економічний механізм культурних індустрій та досліджено специфіку економіки культури і методологію її дослідження. Дисертацію також виконано відповідно до планової науково-дослідної теми кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін ВНЗ «Національна академія управління» «Державне регулювання економічної діяльності в соціокультурному секторі» (Державний реєстраційний № 0118U003925). Автором досліджено механізм державного економічного регулювання культурною індустрією.

Мета та завдання дослідження. *Метою* роботи є розробка теоретико-методологічних засад формування механізму подальшого економічного розвитку культурної індустрії, визначення пріоритетних напрямів його реалізації з метою підвищення ефективності створення та поширення національного культурного продукту.

Реалізація поставленої мети обумовила послідовне вирішення наступного комплексу *завдань*:

- спираючись на цивілізаційну парадигму і системно-синергетичний підхід розкрити сутність взаємозв'язку культури та економіки;
- проаналізувати еволюцію концепцій культурної індустрії в світовій економічній думці другої половини ХХ — початку ХХІ ст.;
- сформулювати та обґрунтувати концептуальний підхід до сектору культурної індустрії та інструментів її державного регулювання;

- дослідити існуючі підходи до визначення та класифікації підгалузей культурної індустрії, розкривши їх практичне значення у формуванні державних політик та програм;
- дослідити організаційно-економічний механізм культурної індустрії, виявити його універсальну модель та проаналізувати специфіку її функціонування в різних підсекторах культурної індустрії;
- розкрити сутність та виявити передумови формування моделей специфічної політики підтримки економічного розвитку культурної індустрії в деяких країнах світу;
- проаналізувати основний інструментарій державної культурної політики, спрямованої на комерціалізацію культурного продукту;
- провести аналіз культурного сектору України як частини національної економіки з метою обґрунтування потенційної доцільності надання пріоритетів як стратегічного сектору;
- висвітлити особливості інституціонального середовища розвитку культурної індустрії в Україні та виявити пріоритетні напрями державного регулювання сектору;
- розробити модель державної політики розвитку культурної індустрій для країн, що розвиваються.

Об'єктом дослідження є сукупність економічних відносин, які притаманні механізму розвитку культурної індустрії в процесі її функціонування.

Предметом дослідження є державна політика економічного розвитку культурної індустрії та удосконалення її форм і методів.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, принципи цивілізаційної парадигми та системно-синергетичний підхід до вивчення економічних явищ і процесів, пов'язаних з розвитком динамічних соціально-економічних систем, наукові розробки вітчизняних і зарубіжних вчених з питань розвитку культурної індустрії та модернізаційних змін на основі цього в національній економіці.

У процесі дослідження було використано такі наукові прийоми і методи: *абстрактно-логічний* (для з'ясування сутності поняття культурної індустрії, обґрунтування пріоритетних напрямів її розвитку, формування висновків і пропозицій); *системного аналізу* (для розкриття сутності теорій культурних і креативних індустрій; для визначення взаємозв'язку економіки та культури; для структуризації сектору культурної індустрії; для виявлення чинників впливу на формування та розвиток культурної індустрії); *компаративістики* (для розмежування культурної та креативної індустрії; для аналізу державної культурної політики та державної політики в сфері культурної індустрії); *порівняльного аналізу* (для виявлення особливостей функціонування культурних індустрій в національній економіці; для дослідження динаміки економічних показників розвитку культурного сектору України; для виявлення потенційних можливостей імплементації досвіду інших країн в реалізації політики підтримки культурної індустрії); *аналізу і синтезу* (для оцінювання економічних показників культурної індустрії в національній економіці; для структуризації механізму

функціонування та створення доданої вартості в підгалузях культурної індустрії); *економіко-статистичні*, серед яких *графічний* (для наочного відображення динамічних і структурних змін економічних показників розвитку культурної індустрії), *групувань* (для виявлення характерних відмінностей у економічній діяльності окремих секторів культурної індустрії), *кореляційно-регресійний аналіз* (для встановлення взаємозв'язку і залежностей між переліком економічних індикаторів та часткою культурної індустрії у ВВП країни); *SWOT-аналіз* (для оцінювання можливостей та перспектив сектору); *розрахунково-конструктивний* (для прогнозування показників потенціалу виробництва національного культурного продукту); *експертних оцінок* (для оцінювання профілю середовища культурної індустрії); *соціологічного опитування* (для виявлення основних чинників актуалізації ефективного розвитку культурної індустрії і виробництва національного культурного продукту).

Інформаційну базу дослідження становлять чинні законодавчі і нормативно-правові акти, матеріали Державної служби статистики України, матеріали ЮНЕСКО, Світового банку, статистики європейських країн, матеріали анкетування і соціологічних обстежень, наукова література з теми дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у виявленні основних елементів державної політики економічного розвитку культурної індустрії як складової частини національного господарства країни, що розвивається. У процесі дослідження було отримано результати, які розкривають особистий внесок автора у розробку проблеми та складають наукову новизну роботи, зокрема:

уперше:

- обґрунтовано концептуальний підхід до визначення культурного продукту як результату функціонування культурної індустрії та механізму його перетворення на культурний товар в умовах ринкового середовища. Це дає можливість оновлення категоріального апарату дослідження економічних процесів у сфері культури.

- теоретично структуровано процес створення доданої вартості, як економічного результату діяльності в секторі культурної індустрії на основі виявлення взаємозв'язку між основними елементами виробничого процесу в сфері культурної індустрії: культурного виробництва, комерціалізації об'єктів авторського права, тиражування, промоції та реалізації. Що дає можливість розробити відповідний перелік інструментів державного впливу на пропозицію у секторі культурної індустрії.

- розроблено економіко-математичну модель функціонування та розвитку культурної індустрії в Україні, яка базується на виявленні взаємозв'язку між часткою культурних індустрії у ВВП країни та переліком економічних показників (витрати домогосподарство на продукти сектору культурної індустрії, державні витрати на підтримку культурної індустрії, зайняте населення та середню заробітну плату по індустрії, капітальні інвестиції та чистий експорт). Виявлено, зворотній вплив витрат домогосподарств та чистого експорту, дворічний часовий лаг отримання значимості для показника капітальних інвестицій. Що дає

можливість створення програм розвитку попиту на культурний продукт та інвестиційної розвитку культурної індустрії і етапів їх реалізації.

удосконалено:

- визначення поняття «культурна індустрія», як галузь національного господарства та частина культури, в межах якої відбувається масове виробництво та тиражування культурних продуктів, які є об'єктами авторського права, з метою задоволення естетичних потреб споживачів. Сектор, в межах якого створюються матеріальні і нематеріальні інтелектуальні або художні товари та послуги з творчим змістом, економічною цінністю та комерційними цілями. Різні підходи до визначення культурної діяльності можуть бути застосовані в процесі розробки програм управління сектором відповідними державними установами.

- розуміння закономірностей розташування культурної індустрії як мультисистемного кластеризованого сектору, функціонуючого в умовах мережевого суспільства на основі реалізації культурного капіталу. Це дозволить розробити програму розвитку інфраструктури культурної індустрії;

- систематизацію основних теоретичних концепції економіки культури та культурних і креативних індустрій, що дозволяє відслідкувати етапи та причини їх еволюції, визначити передумови практичного застосування їх базових положень в практиці державного управління розвитком культурної індустрії;

- інструментарій оцінювання соціально-економічного значення культурної індустрії через вибір секторів національного господарства, які містять види економічної діяльності культурної індустрії, що дає змогу отримати більш точні результати оцінки, аналізу та прогнозування економічної динаміки сектору;

- класифікацію підсекторів культурної індустрії на основі визначення моделі виробництва культурного продукту, що дозволить сформулювати адресну програму сприяння розвитку відповідних під секторів;

- перелік критеріїв приналежності до категорії «національний» культурного продукту за адміністративно-територіальною приналежністю власників авторського права (автор, виконавець, виробник), що дозволить уточнити адресність інструментів державного впливу.

дістали подальшого розвитку:

- підхід до розмежування культурних та креативних індустрій на основі співвідношення культурної та утилітарної цінності культурного продукту, що дасть можливість конкретизувати об'єкт державного регулювання в сфері культурної індустрії;

- теоретичні моделі державного регулювання підгалузей культурної індустрії, що дає можливість врахувати особливості організаційно-економічних структур та механізмів під секторів в практиці державного управління;

- наукові підходи до розмежування змісту державної культурної політики та державної політики підтримки культурної індустрії, що дасть можливість використовувати відповідні важелі впливу для управління секторами;

- застосування методів стратегічного аналізу і планування, зокрема SWOT-аналізу, які дають можливість визначення проблем та перспектив подальшого розвитку галузі для визначення пріоритетних напрямів реалізації державної

політики економічного розвитку культурної індустрії на основі актуалітетів виробничої, функціонально-інституційної і фінансової стратегій.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації теоретико-методологічні положення і висновки можуть бути використані в процесі удосконалення державної політики в сфері культури та культурної індустрії.

Результати дисертаційного дослідження у вигляді пропозицій щодо державної політики розвитку культурної індустрії, теоретико-методологічні напрацювання щодо структуризації сектору було прийнято до впровадження Міністерством культури України (довідка № 788/4/13-18 від 26.02.2018 р.).

Методичні підходи до визначення понять «культурна індустрія», «культурний продукт» та переліку базових характеристик приналежності до категорії «національний» було прийнято до впровадження та використання Комітетом з питань культури і духовності Верховної Ради України (довідка № 04-22/12-290(112197) від 29.05.2018 р.).

Проміжні висновки дисертаційного дослідження щодо механізм державного заохочення підприємництва в секторі народних художніх промислів, значення креативних кластерів для розбудови регіонів, визначення пріоритетних напрямів державної політик в галузі культури, а також глосарій було використано при розробці проекту програми «Державна цільова програма підтримки та розвитку народних художніх промислів», а також в рамках дослідження за темою «Культурні і креативні індустрії в Україні: сучасний стан, потреби та тенденції» та створення інформаційного посібника CREATE.Ukraine Українського центру культурних досліджень при Міністерстві культури України (довідка №5 від 5.03.2018 р.).

Висвітлений матеріал використовується в навчальному процесі ВНЗ:

- Київський університет культури при розробці та викладанні дисциплін «Організація підприємницької діяльності в сфері культури», «Національні культурні індустрії», «Державне регулювання соціокультурного сектору», «Індустрія шоу-бізнесу» та «Продюсування в галузі мистецтв» (довідка №213/1 від 28.02.2018 р.);

- Національної академії управління (акт від 20.12.2018 р.) при викладанні дисциплін: «Політекономія», «Національна економіка», «Управління міжнародною конкурентоспроможністю», «Інноваційний розвиток підприємства», «Маркетинг послуг» та «Маркетингові комунікації».

Особистий внесок здобувача полягає в тому, що наукові результати дисертаційного дослідження отримані автором самостійно та відображені у відповідних публікаціях.

Апробація результатів дисертації. Основні результати наукового дослідження обговорювались та були апробовані на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: Всеукраїнська науково-практична конференція «Стратегія розвитку інформаційного, культурно-освітнього та економічного простору України» (м. Київ, 20-21 травня 2014 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційна інфраструктура

України: стан та аналіз умов розвитку» (м. Одеса, 20-21 листопада 2015 р.); Международная научно-практическая конференция «Глобальные проблемы экономики и финансов» (г. Киев-Москва-Вена, 27 февраля 2015 г.); International Scientific-Practical Conference «Modern Transformation of Economics and Management in the Era of Globalization» (Klaipeda, Литва, 29 January 2016 у.); Міжнародна науково-практична конференція: «Економіка, управління, право: соціально-економічні аспекти розвитку» (м. Рим, Італія, 29 січня 2016 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (м. Львів, 19-20 лютого 2016 р.); IX-а міжнародна наукова конференція «Актуальні проблеми економіки 2015–2016» (м. Київ, 19 лютого 2016 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Українська культура: перспективи євроінтеграції. Інноваційні процеси в сучасній культурі» (м. Київ, 7–8 квітня 2016 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Economics, management, law: realities and perspectives» (Paris, France, 2016 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Національні культури в глобалізованому світі» (м. Київ, 6-7 квітня 2017 р.); I Міжнародна науково-практична конференція «Креативні технології, підприємництво і менеджмент в організації соціокультурної сфери XXI століття» (м. Київ, 25-26 травня 2017 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи представлено у 36 наукових працях, серед яких – 1 одноосібна монографія (обсягом 16,4 ум.-друк. арк.), 1 колективна монографія (особисто автору належить 1,6 ум.-друк. арк.), 22 статті у наукових фахових і зарубіжних виданнях, з них - 15 статей в виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, та 12 публікацій у матеріалах конференцій (особисто автору належить 17,8 ум.-друк. арк.). Загальний обсяг наукових публікацій – 35,8 ум. друк. арк.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 468 сторінок комп'ютерного тексту. Основний зміст роботи викладено на 394 сторінках. Дисертація містить 54 таблиці, 67 рисунків, 13 додатків. Список використаних джерел включає 361 найменування, розміщених на 35 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, розкрито значущість та ступінь розробки даної проблеми в економічній літературі, визначено мету і завдання, сформульовано предмет та об'єкт дослідження. Розкрито наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення. Подано інформацію щодо апробації результатів дисертації, публікацій, структури та обсягу проведеного дослідження.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні засади дослідження економіки культури**» виявлено особливості взаємодії економіки та культури. Досліджено та систематизовано теоретичні концепції економіки культури та

культурної індустрії. Сформульовано методологічні принципи дослідження культурної індустрії як частини національного господарства та об'єкту державної політики.

З метою глибокого та всебічного аналізу сутності взаємозв'язку та особливостей взаємовпливу економіки і культури використано принципи цивілізаційної парадигми і системно-синергетичного та міждисциплінарного теоретико-методологічних підходів. Господарська система розглядається як складне, динамічне, нерівноважне і нелінійне системне утворення, здатне до самоорганізації та саморозвитку. Отже, при її дослідженні доцільно визначити механізм та чинники взаємодії економічних суб'єктів, притаманні кожному соціуму на історичному етапі його розвитку. Культура виступає як середовище для економічних процесів, основою розвитку суспільства та самостійною сферою господарювання. Культура - це системоутворюючий чинник соціально-економічної цілісності, стратегічним інструментом державного регулювання та об'єктом національної безпеки. Культура впливає на перспективи економічного розвитку, визначаючи критерії цінності та традиції прийняття рішень. Формує індивідуальну поведінку людей через систему цінностей та переваг. Вона є динамічною, інтерактивною та синергетичною галуззю, а також форму індивідуальну поведінку людей через систему цінностей та переваг.

У світовій системі господарювання формується нова парадигма економічного зростання та розвитку, яка спирається на креативний потенціал людини, інформацію, знання та культурне середовище як визначальні економічні ресурси.

Досвід провідних країн світу свідчить про те, що передумовою та підґрунтям економічного прогресу на сучасному етапі розвитку цивілізації є інноваційний потенціал суспільства, який обумовлюється рівнем культурного розвитку соціуму. Культурне середовище є базисом для зародження та розвитку економічної, соціальної, політичної та технологічної систем суспільства. Обов'язковою передумовою цих процесів є забезпечення спадкоємності та збереження традицій в техніко-технологічному, науковому та культурному середовищі. Це – запорука становлення постіндустріальної моделі господарювання, характерної для інформаційного суспільства.

Досліджуючи сферу культури як середовище державного регулювання економічною діяльністю, слід відзначити подвійну природу предмету дослідження: як сфери виробництва культурних благ суспільного призначення, і як сектор економічних інтересів та підприємництва. Тому більш прийнятними є методи системного моделювання та використання принципу холізму інституціоналістів, а також принцип методологічного плюралізму.

Зі збільшенням обсягів виробництва культурно-інформаційних товарів та послуг і чисельності виробників за постійного зростання потреб виникла необхідність у розв'язанні суперечності між виробництвом і споживанням культурного продукту. Таким інструментом став ринковий механізм, який функціонує в культурній індустрії.

Проведено ретроспективний аналіз становлення та розвитку сучасних теорій економіки культури та культурної індустрії. Основи теорій культурних та

креативних індустрій було закладено в 30-х рр. ХХ ст. З цього моменту поняття «культурні індустрії» змінювалося тричі: еволюціонуючи від «культурної індустрії» (в однині як цілісне узагальнене явище), до «культурні індустрії» (у множині як диференційоване явище) і до «творчі (креативні) індустрії» (розширивши перелік видів економічної діяльності заснованих на використанні та виробництві творчих елементів). Кожна зміна фіксувала різну реальність. Разом з тим очевидно є певна стійкість визначення сектору як виробництва товарів і послуг, заснованих на авторській творчості і таланті. Це одночасно сектор економіки і інноваційний тип соціокультурних практик. Проте в контексті національного господарства більш доречним залишається термін «культурна індустрія» - позначення її господарської єдності. Економіка культури, як сфера наукових економічних досліджень уже утвердилась. Дослідниками ХХ – ХХІ ст. було запропоновано інструментарій дослідження та аналізу сектору культурних індустрій, введено понятійно-категоріальний апарат, доведено значення культурного впливу на економічні системи різних рівнів, виявлено тісний зв'язок між національними культурами та національними господарствами. Концепція культурної індустрії базується на наступних напрямках:

1) економіка культури – специфічної система суспільних відносин, якій притаманні власні закони та закономірності функціонування (У. Баумоль, У. Боуен, Дж. Гапінські, Т. Кован, П. Самуельсон, Д. Тросбі та ін.);

2) культурні та креативні індустрії - сфера господарської діяльності, яка формує нові вимоги до робочої сили, системи освіти, середовища (Т. Адорно, Н. Гарнхем, Ч. Едкіст, Е. Скот, Д. Хезмондалш, М. Хогхаймер та ін.);

3) креативний клас – специфічна форма робочої сили, додана вартість якої базується на понятті «людський капітал» та характеризується специфічними формами зайнятості, принципами оплати праці та переліком побутових потреб (Ф. Б'янчіні, Р. Флоріда та ін.);

4) креативне місто – оптимальне середовище існування креативного класу та функціонування креативного сектору. Значна увага приділяється інфраструктурі та іміджу культурних осередків, розбудові соціальних мереж та творчих кластерів (Ч. Лендрі, Ш. Міландер, Ф. Мондільяні).

Основною категорією дослідження є поняття «культурна індустрія». Єдиного визначення культурної індустрії не існує, проте очевидним є основні її характерні риси як сфери господарювання: технологічність, комерціалізація об'єктів авторського права, що мають культурну, інформаційну та естетичну цінність. Окрім того не існує і єдності в тому, чи вживати термін «культурна індустрія» або «креативні індустрії». Таким чином культурна індустрія – це галузь національного господарства та частина культури, в межах якої, з метою задоволення естетичних потреб споживачів та отримання прибутку, за допомогою техніки та технологій відбувається масове відтворення та тиражування, розподіл та перерозподіл культурних продуктів, які є об'єктами авторського права.

Сьогодні актуальним залишається питання розробки універсальної системи класифікації креативних та культурних індустрій для одержання, акумуляції та суспільного використання уніфікованих та релевантних статистичних даних, що

посилить наукову обґрунтованість та ефективність рішень у даній сфері. Відмінності існуючих класифікаційних моделей пояснюються різними цільовими орієнтирами та способами інтерпретації структурних характеристик креативних галузей. Складність полягає в об'єднанні висококваліфікованих капіталомістких галузей (кіновиробництво, радіо та телебачення) з трудомісткими галузями (образотворче мистецтво, ремесла, мода, музика та виконавські мистецтва), а також діяльністю, пов'язаною з торгівлею (реклама) в єдину систему. Класифікаційний підхід має дати відповідь на питання структуризації сектору, механізмів формування вартості, системи каналів розподілу та передачі цінності, специфіки формування людського ресурсу та вимог до професійних навичок, доступу до ресурсів і технологій, розвитку нових ринків і зв'язку з виробництвом.

Багатомірність культурної індустрії дозволяє побудову різних національних моделей культурного виробництва, а отже й різний перелік видів економічної діяльності. Універсальний підхід має бути спрямований на спрощення співставлення результатів діяльності в зазначеному секторі, а також процесу напрацювання спільних глобальних і міжнародних програм, стратегій та практик.

Культурна індустрія може бути визначена як динамічний, мультисистемний кластеризований сектор національної економічної системи, який функціонує в умовах мережевого суспільства та спирається на реалізацію культурного капіталу та творчого потенціалу соціуму на макро- та мікрорівнях. Культурна індустрія сприяє географічній та галузевій конвергенції за допомогою творчих кластерів. Специфіка каналів розподілу культурних індустрій зумовлює їх розмежування від кластеризованих до розсіяних. Культурна індустрія є результатом та фактором урбанізації, виступаючи економічним ресурсом та інструментом забезпечення соціальної ідентичності громадян.

При виокремленні з поміж індустрій креативного сектору культурних індустрій постає проблема розмежування видів діяльності. Культурна індустрія – це особлива підгрупа творчих індустрій, але її виокремлення є дискусійним. Досить часто ці терміни використовуються як взаємозамінні. Сьогодні дана категорія використовується в множині з метою підкреслення єдності множини секторів, які суттєво відрізняються між собою за технологією виробництва товарів і послуг, механізмами їх поширення та способами споживання. Визначення творчого сектора відрізняється в окремих країнах. Це зумовлено відмінностями в стратегіях національної економічної та культурної політики, використанням різних теоретичних підходів для виокремлення творчої та культурної індустрій. Основними критеріями розмежування є: технологічна специфіка виробництва та види діяльності, характеристика кінцевого продукту, наявність об'єктів авторського права, превалювання культурної цінності або корисності.

Специфіка ринку культурних індустрій полягає в одночасному існуванні фізичного ринку культурних продуктів, які мають визначену економічну цінність та ринку ідей, що визначають культурну цінність. Культурна індустрія продукує культурний продукт який, в результаті взаємодії попиту та пропозиції, перетворюється на культурний товар. Його відмінною рисою є культурна

цінність, що реалізується через інтерпретацію та оцінювання смислів, вкладених в продукт та формується на основі естетичної, історичної, духовної, символічної цінності та цінності оригіналу.

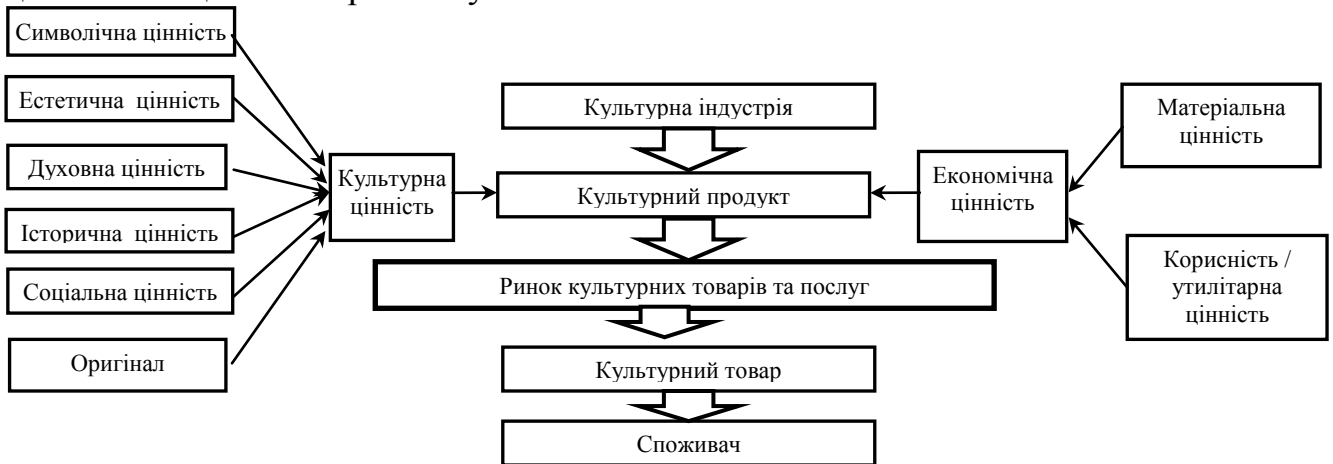

Рис. 1. Механізм перетворення культурного продукту на культурний товар

Джерело: розроблено автором

Матеріальні та не матеріальні результати культурної діяльності узагальнюються в понятті «культурний капітал» в якості довгострокових запасів цінності та потенційних переваг. Як актив він втілює, зберігає та забезпечує культурну цінність у доповненні до економічної. Культурний капітал існує в двох формах: матеріальній та нематеріальній. Матеріальний культурний капітал (історичні пам'ятки архітектури; витвори мистецтва; території, яким надано культурну цінність та ін.) подібний до реального капіталу і має фінансову цінність, яка може вимірюватися в грошовому еквіваленті. Разом з тим його цінність визначається за критеріями культурної цінності. Нематеріальний культурний капітал (музика, враження, мова та ін.) – це форма інтелектуального капіталу. Він має значну культурну цінність, проте не має економічної, оскільки не може продаватися як виробничий ресурс, а лише в якості прав на майбутні доходи (авторське право). Економічну цінність цих товарів зумовлюють породжені ними в майбутньому товари та послуги.

Для визначення культурної індустрії як об'єкту державного регулювання використаємо співвідношення культурної ($Value_C$) та утилітарної ($Value_U$) цінності за умови наявності об'єктів інтелектуальної власності ($IP = const$). При $Value_C < Value_U$ вироблених товарів вважатимемо діяльність креативною. При $Value_C \geq Value_U$ – діяльність належить до сектору культурної індустрії. Таким чином отримаємо наступну класифікацію галузей культурної індустрії (табл. 1):

Таблиця 1

Структуризація креативного сектору

Культурна індустрія $Value_C \geq Value_U$	
Логіка виробництва	Культурна індустрія
Потокова логіка	Телебачення, радіо, музична індустрія
Видавнична логіка	Рекордінг, кіноіндустрія, видавництво
Креативні індустрії $Value_C < Value_U$	
Суміжний сектор	Креативна індустрія
Легка промисловість	Дизайн середовища, мода
Будівництво	Архітектура
Інформація та телекомунікації	Реклама

Джерело: розроблено автором

Відповідно до нашого підходу культурні індустрії розмежовуються за логікою виробництва – механізмом забезпечення споживачів культурним продуктом. Виокремлюємо потокову (забезпечення безперервного потоку контенту) та видавничу (продаж текстів на індивідуальній основі) логіку. Креативні індустрії та види діяльності розмежовуємо відповідно до базових секторів економіки.

У другому розділі «Середовище функціонування культурної індустрії» проаналізовано специфіку середовища функціонування культурної індустрії, а також представлено організаційно-економічну структуру підгалузей сектору. Визначено основні напрями державного впливу.

Сформувавшись в епоху Відродження арт-ринок забезпечив митцям відносну незалежність від одного господаря-покровителя за допомогою прямої комунікації з публікою, що забезпечило фінансове підґрунтя для художнього розвитку. Передумовою автономії творців став комерційний успіх арт-ринку в цілому та його експансія за межі локальних територій і національних держав. Ринок є основним інструментом перетворення художньої цінності в мінову вартість культурного продукту. Сьогодні поєднання економіки та культури надає можливість посилити конкурентоспроможність країни на світовому ринку та забезпечити можливість її сталого розвитку.

Загальною тенденцією є поєднання креативного потенціалу людини та економіки через єдність технологічних, соціальних, культурологічних та економічних механізмів на макро- та мікрорівнях (рис. 2).

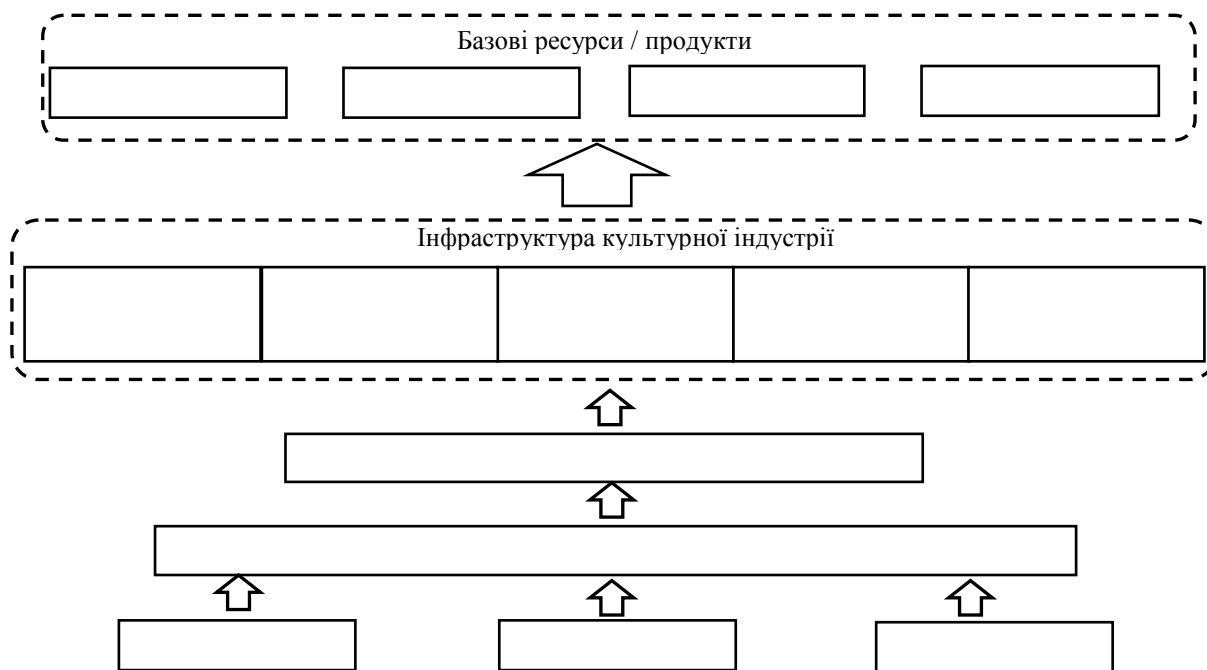

Рис. 2. Середовище економіки культури

Джерело: розроблено автором

Отже основним ресурсом та запорукою подальшого економічного розвитку стають знання, інформація та творчий потенціал, а підґрунтям – всебічне застосування цифрових технологій, що цілком відповідає концепції

постіндустріального суспільства. Саме елементи інфраструктури культурної індустрії є потенційними об'єктами державної політики розвитку сектору.

До культурних індустрій слід відносити кіноіндустрію, музичну індустрію та рекординг, відео- та комп'ютерні ігри, мовлення (радіо, телебачення та сучасні медіа) і видавництво. Спираючись на творчий потенціал людини ці види діяльності можуть генерувати прибуток через торгівлю товарами та послугами, використання інтелектуальних прав власності, формування ринку інших товарів. Основним продуктом культурних індустрій є інформаційний зміст. Отже, культурні індустрії продукують засоби та інструменти масової комунікації. Остання має потужний вплив на сучасні ринкові системи, визначаючи способи виробництва і споживання товарів та послуг через формування громадської думки та стилю життя окремих соціальних груп. Відбулися зміни в процесах виробництва та споживання – принцип стандартизації змінився на принцип масової індивідуалізації. Це обумовило становлення нової економіки, в основі якої лежить колаборативна фільтрація інформації, клубне і демонстративне споживання – інструменти комунікації і зменшення транзакційних витрат.

У сучасних економічних системах змінилася структура витрат в результаті прискореного розвитку інформаційно-комунікаційних систем. Посилився вплив інформаційного шуму, що зумовило зростання витрат на обробку інформації та транзакційних витрат приблизно на 40%. Ускладнився процес реалізації. Витрати на маркетинг та соціальні комунікації зросли до 80% ціни продукції. Така ситуація є одночасно і причиною, і наслідком розвитку рекламного ринку.

В економічних благах зростає частка товарів з інтелектуальною та творчою складовою. В структурі виробництва відбулося зрушення на користь сфери послуг, а в структурі споживання зросла частка нематеріальних та неутилітарних благ. Посилився процес символізації та деутилізації споживання, тобто споживання перетворилось на комунікаційний інструмент, а не лише спосіб задоволення потреби. Товари та послуги тепер виконують роль символів, а символічне споживання виконує функцію забезпечення соціальної ідентичності. Моральна амортизація випереджає матеріальну. У своєму виборі споживач керується досвідом представників тих груп, до яких він належить. На ринку залишаються не якісні товари, а відомі.

Ціна товарів та послуг все менше пов'язана з універсальною цінністю та обумовлена індивідуальною та ситуативною цінністю. Споживання має характер колекціонування. Закон Госсена про спадаючу граничну корисність не діє стосовно культурних продуктів. Кожна наступна одиниця, яка наближає до завершення колекції, отримує більшої цінності.

Відбулись значні зрушення у структурі часу. Робочий час скорочується, а дозвілля змінює свої якісні характеристики, до того ж індустріалізація та уніфікація відпочинку знизили його цінність. Проте, вимоги до якості особистого часу зростають. Змінюється характер роботи та зайнятості – надається перевага проектній роботі та фрілансінгу – відаленій роботі. Спостерігається поширення хабів – креативних просторів, які забезпечують місця для роботи.

У сфері культурних індустрій пропозиція формує попит, оскільки люди не можуть чітко уявити всі можливості креативного середовища. Дефіцитним ресурсом постають символи (символічні конструкції) та ресурси людини – час, увага, пам'ять, фізичні можливості. Проблема обмеженості ресурсів змістилася зі сфери виробництва у сферу споживання. Споживчі можливості культурних продуктів обмежуються рівнем освіти та вільним часом.

Разом з потужними можливостями, цей сектор має суттєві фактори потенційного ризику, що притаманні тільки економічній діяльності у сфері культури, зокрема високі витрати на виробництво та низькі витрати на відтворення (копіювання, тиражування, трансляцію). Як запобіжний механізм вільного копіювання та розповсюдження нелегальних копій запроваджується авторське право. Проблема протиставлення культурної цінності економічній та автономії авторів вирішується через посилення контролю за дистрибуцією та маркетингом.

Культурна індустрія може бути визначена як цикл виробництва та реалізації культурних благ, на основі використання творчого потенціалу та інтелектуального капіталу, як основних ресурсів. Це сектор, в межах якого створюються матеріальні і нематеріальні інтелектуальні або художні товари та послуги з творчим змістом, економічною цінністю та комерційними цілями.

Економіка культури – це сфера господарської діяльності, яка охоплює як державний сектор суспільних послуг, так і культурні індустрії – комерційний сектор культури (рис.3). Двоїста природа є її відмінною рисою. Потреба у некомерційному продукті зумовлена його соціальним значенням та виконанням стратегічних функцій, проте комерційною непривабливістю. Забезпечення їх фінансовою підтримкою покладається на державу та меценатів. Сектор культурних індустрій в першу чергу орієнтується на отримання прибутку в результаті задоволення естетичних потреб населення.

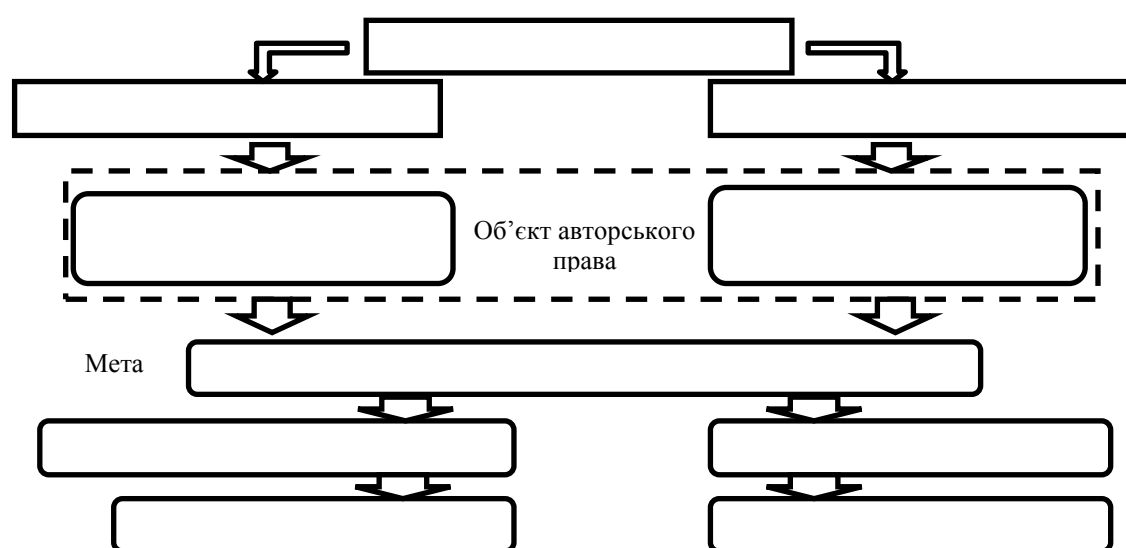

Рис. 3. Структура економіки культури

Джерело: розроблено автором

Результатом діяльності в сфері культурної індустрії є об'єкт авторського права, який може виступати як ресурс. Визначення господарської діяльності в сфері культури через об'єкт авторського права та творчу працю як обов'язкові елементи культурного продукту забезпечує винагороду та легалізацію творчої праці в грошовому еквіваленті, яка має бути включена до собівартості культурного продукту.

Не всі країни можуть перетворити свій креативний потенціал у потужний економічний ресурс. При цьому важливими передумовами є рівень розвитку освіти, культури, економіки, техніки та технологій. Можливості для перетворення культурних індустрій в потужний економічний сектор є лише в деяких країнах (США, Великобританія, Франція), які домінують на ринку культурних продуктів.

Економіка культури розглядається як стратегічний інструмент забезпечення сталого розвитку сучасного суспільства, а культурна індустрія стає невід'ємною частиною економічних систем розвинутих країн, охоплюючи традиційне виробництво, високі технології та сферу послуг. Потенціал культурної індустрії як сектору господарювання обумовлюється динамікою розвитку, стійкістю до економічних коливань та потенціалом до подолання наслідків економічних криз.

Культурну індустрію слід розглядати як інструмент для мінімізації безробіття, збільшення добробуту населення та соціальної згуртованості в регіонах за рахунок перепрофілювання депресивних територій.

Сучасна економічна система зорієнтована на виробництво ідеальних цінностей. Переважає не репродуктивна, а творча праця, яка не піддається стандартизації. Вона забезпечує нове символічне значення, що і формує додану вартість.

Культурна індустрія – комплексне поняття, яке демонструє різноманітну логіку в різних сферах культурного виробництва. Кожна з культурних індустрій має свій механізм реалізації мінової вартості, шляхи регулювання комерційною політикою і трудовими ресурсами, рівнями капіталовкладень. Досліджуючи їх структуру, варто зауважити, що вони базуються на наступних елементах: виробництво культурного продукту (творчість), технічні та технологічні системи для виробництва та споживання культурного продукту, маркетингові комунікації (рис. 4).

Рис. 4. Узагальнена функціональна структура культурної індустрії при створенні доданої вартості

Джерело: розроблено автором

Креативна економіка спирається на мережеве суспільство, кластерну структуру, а передумовою її розвитку є віртуалізація економічних процесів. Віртуалізація економіки вивела питання обмеженості ресурсів зі сфери виробництва у сферу споживання. Вона вплинула на формування доданої вартості, яка включає тепер знаки та символи. Піднесення культурних індустрій в регіонах з розвинутими мережами зумовлено специфікою розбудови інфраструктури. Важливою тенденцією є відхід від уніфікованого національного економічного простору до багаторівневої економічної системи, що забезпечує високу мобільність основним ресурсам в регіоні.

До основних товарів культурних індустрій належать записи на матеріальних носіях, оригінали мистецьких творів, репродукції та копії. До кінцевих послуг належать доступ до події або видовища (концерти, трансляції). До товарів проміжного споживання – авторське та суміжні права.

У третьому розділі **«Елементи державної політики регулювання сектором культурної індустрії»** присвячено аналізу структурних елементів державної політики регулювання культурною індустрією та основі досвіду провідних країн світу.

Галузь культурної індустрії сформувалася на межі символічної та матеріальної сфер. Її розвиток стосується ряду важливих аспектів функціонування соціально-економічної системи: економічного – ключовий сектор з точки зору забезпечення зайнятості та зростання національних економік в умовах інформаційного суспільства; політичного – культурна індустрія, розглядається як інструмент формування цінностей та колективних уявлень і є ресурсом забезпечення державної влади та має здатність формувати міжнародне середовище; ідентичності – вирази культури, поширені культурними підіндустріями, які є складовими національної, регіональної або місцевої ідентичності.

Світовий досвід підтвердив перспективність сектору культурної індустрії. Інвестування в культурну індустрію стимулює розвиток всієї економіки. Після кризи 2008 р. стало зрозумілим, що традиційні сектори не можуть забезпечити необхідні темпи економічного зростання, проте культурна і креативна індустрії мають необхідний потенціал. Частка культурних та креативних індустрій складає 4,2% у ВВП ЄС, що становить 535,9 млрд. євро. Сектор забезпечує зайнятість для 3,3% працездатного населення ЄС, що приблизно становить 7 млн. осіб. Приблизно 19% зайнятих в у цьому секторі становлять люди у віці від 15 до 30 років.

Підпорядкування державної політики розвитку культурної індустрії державній культурній політиці є одним з суперечливих питань. Обумовлено це тим, що культурна індустрія знаходиться в межах сектору культури, який традиційно сприймається як дотаційний та спрямований на задоволення суспільних потреб. Разом з тим, ця індустрія зорієнтована на підприємницьку діяльність та отримання прибутку за рахунок тиражування культурного продукту.

Центральні питання державної політики в сфері культурної індустрії пов'язані з концептуалізацією культурних індустрій стосовно культурної

політики, та темпами змін, які відбуваються в галузях культури. Це породжує напруженість між двома сферами. Постають питання прийняття принципово соціальної або економічно-орієнтованої позиції, стосовно того, що має відношення до культурних індустрій і яку теоретико-методологічну концепцію спирається держава.

Економічний вимір державного регулювання культурною індустрією зумовлений наступним:

1. Економічна діяльність в секторі здійснюється за тими ж принципами, як і в решті економіки. Оцінюється її прямий та непрямий вплив на економічну систему. Державні інвестиції будуть обґрунтовуватись через потенційні вигоди, якщо вони перевищують адміністративні витрати.

2. Існують раціональні підходи до оцінювання переваг. Роль держави обумовлюється поведінкою споживачів і, як приклад, обмеженням громадського вибору за допомогою цензури або квот з метою підтримки моральних цінностей або національного виробника культурного продукту. Державна політика є виправданою за умови громадської підтримки.

3. Наявність суспільних благ – товарів та послуг, які мають суспільну корисність, проте не забезпечені платоспроможним попитом. Субсидії на виробництво подібних благ будуть виправданими. Піднімається питання цінності, проте не розв'язаним залишається питання прийняття рішень.

Політико-ідеологічний вимір – дії, спрямовані на формування культури в ідеологічному полі. В загальному вигляді можна виділити три основні напрями: гуманістичний, естетичний та націоналістичний. Соціальний вимір – бачення культурної політики в контексті стратегії сталого розвитку та політики добробуту. Соціальне забезпечення виступає як початковий елемент еволюційної концепції економіки. Інноваційний вимір, який виникає в контексті культурної індустрії – коммодифікація (процес перетворення на товар) та декоммодифікація культурного продукту. Традиційно говориться про полярність понять через державний та приватний сектори. Проте є можливість розбудови гібридної політики поєднання державного регулювання та ринкового механізму, реалізація якої потребуватиме зміни форми державного та корпоративного управління, та їх взаємодії в контексті громадянського суспільства.

Культурна індустрія охоплює широкий спектр компаній і ЗМІ, об'єднуючи управлінців, технічний персонал і представників творчих професій. Підіндустрії культурного сектору мають особливі потреби та механізми функціонування. Це знаходить своє відображення у доцільності високоцентралізованих програм, або окремих місцевих заходів на основі співпраці зацікавлених сторін. Разом з тим у структурі індустрії присутні як дрібні підприємства, так і великі і міжнародні конгломерати. Це не дозволяє розробити універсальну та єдину модель для всіх підприємств. Державні регуляторні заходи, які спрямовані на забезпечення творчого потенціалу та заохочення розвитку системи інтелектуальної власності, потребують ретельного калібрування під потреби окремого підсектору та мають орієнтуватися на підтримку виробників культурного продукту.

Слід звернути увагу на існуючі способи впливу на цілісну систему творення доданої вартості в секторі культурної індустрії з боку держави. Оскільки культурна індустрія базується на трьох секторах людської діяльності: культурі, економіці та технологіях, державна політика розвитку культурної індустрії має бути міжсистемною та формуватися на перетині інноваційної, культурної, економічної та регіональної сфер управління.

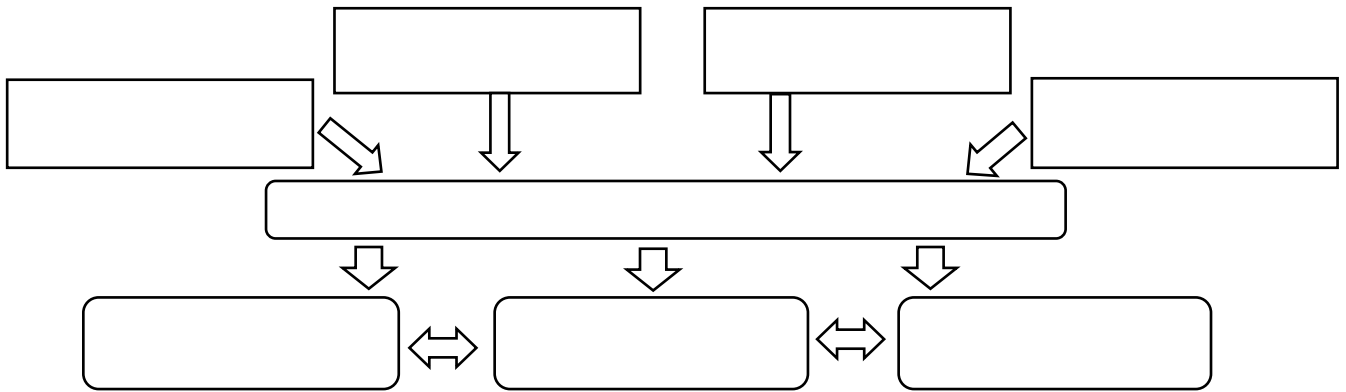

Рис. 5. Середовище державної політики розвитку культурної індустрії

Джерело: розроблено автором

Було проаналізовано участь держави у розвитку основних культурних індустрій: музичної індустрії, телебачення, кіноіндустрії, видавничої індустрії, а також індустрії комп'ютерних та відеоігор (табл.2).

Таблиця 2

Інструменти державного регулювання під секторів культурної індустрії

Індустрія	Мета	Створення пропозицій	Функціонування механізму	Стимулювання попиту
Музична	Монетизація таланту. Стабільна кар'єра	Підтримка освітніх програм. Забезпечення приміщень для репетицій	Створення бізнес-інкубаторів (креативних хабів, студій). Створення інформаційних порталів	Збільшення кількості артистів в містах; Забезпечення доступу до аудиторії. Просування національного культурного продукту на міжнародний ринок за допомогою фестивалів, премій та конкурсів
Кіно / телебачення	Створення та підтримка екосистеми. Забезпечення доступу до інфраструктури	Підтримка освітніх програм. Залучення світових студій для створення контенту на місцевому рівні	Створення інформаційних платформ; Підтримка виробничої інфраструктури Антимонополіне регулювання	Стимулювання створення об'єктів авторського права – культурних продуктів на внутрішньому ринку
Комп'ютерні та відеоігри	Створення сприятливого бізнес-клімату	Фінансування місцевого контенту. Залучення іноземних фахівців через систем спрощеного візового режиму та податкових пільг	Субсидії для новостворених студій в партнерстві з бізнес інкубаторами та венчурним капіталом	Підвищення статусу ігрової індустрії за допомогою фестивалів, кіберспорту, премій. Стимулювання створення культурних продуктів на внутрішньому ринку
Видавництво	Створення сприятливого бізнес-середовища. Збереження культурного різноманіття	Створення освітніх програм; Фінансова підтримка місцевого виробника та національних меншин	Створення спільних підприємств. Субсидії та гранти на видання літератури різними мовами та на підтримку молодих авторів	Стимулювання створення культурних продуктів на внутрішньому ринку. Просування національного культурного продукту на міжнародний ринок за допомогою виставок, премій та конкурсів

Джерело: розроблено автором

Аналіз підтверджує, що одноразових втручань або поодиноких програм вже недостатньо для розвитку конкурентоспроможної в глобальному вимірі культурної індустрії. Наразі стоїть запит на довготривалу стратегію, спрямовану на збільшення пропозиції і стійкості творчих талантів, на стимулювання попиту і розвиток авторського права, на створення ефективного і надійного середовища. Основною характеристикою існуючих державних програм є системність та взаємоузгодженість. Відправною точкою має бути базова оцінка поточної ситуації. Така оцінка має визначати значущість внеску кожної індустрії в національну економіку і виявляти потенціал для зростання. Також важливо виявляти коло зацікавлених сторін - від інвесторів до університетів - які можуть сприяти розвитку творчих галузей. На основі подібних оцінок має розроблятися стратегія, яка визначає роль державного і характер її впливу на культурну індустрію. В стратегії має бути приділено увагу областям, в яких державне управління може мати максимальний ефект або там, де ринок зазнає невдачі. Разом з тим державна політика підтримки культурних індустрій за своїми цілями відрізняється на кожному етапі розвитку економіки культури (табл. 3).

Таблиця 3

Етапи еволюції державної політики в сфері економіки культури

Етап	I	II	III
Назва	Зародження	Розвиток	Зрілість
Проблема	Співвідношення економічної та культурної цінності	Розбудова інфраструктури	Становлення стійкого креативного сектору
Державна політика	Врегулювання оптимального співвідношення культурних та економічних цінностей.	Розвиток інфраструктури на національному рівні. Розбудова внутрішнього ринку.	Формування міжнародного ринку культурних товарів та послуг.

Джерело: розроблено автором

На основі дослідження існуючих моделей державного регулювання культурною індустрією можемо представити узагальнену структуру державної політики розвитку сектору:

1. Створення сприятливого адміністративного середовища. Початковим етапом роботи є дослідження територій та меппінг, розробка теоретико-методологічного базису для покращення існуючої якості статистики через деталізацію та виокремлення економічних результатів діяльності культурної індустрії. Формування інфраструктури адміністрування через створення спеціальних робочих групи з представників економічних, культурних, регіональних та інших департаментів або міністерств та організацій. Забезпечення стійких зв'язків зацікавлених сторін (стейкхолдерів). Підвищення обізнаності серед творчих кіл та розбудова інформаційного середовища.

2. Зміцнення культурної індустрії, як господарського сектору охоплює нарощування потенціалу за допомогою протекціоністських заходів та експортоорієнтовану стратегію розвитку культурної індустрії. Розбудова інфраструктури. Забезпечення роботи інститутів авторського права. Створення

матеріально-технічного базису. Збереження культурного різноманіття регіонів та нематеріальної культурної спадщини. Створення креативних бізнес-інкубаторів. Забезпечення доступу до фінансування через стимулювання меценатства, створення сприятливих умов кредитування та покращення інвестиційних умов. Брендінг територій та підвищення їх привабливості для креативного класу.

3. Підтримка впливу культурної індустрії на решту економіки та суспільства через стимулювання регіонального розвитку забезпечуючи туристичну привабливість, сприятливий інвестиційний клімат. Стимулювання інноваційності через запровадження новітніх видів робіт і відповідних освітніх програм.

Динамічна економічна система пропонує потужні можливості – потенціал не тільки для того, щоб генерувати соціальну цінність і стійку зайнятість, а й сприяти довгостроковому зростанню ВВП. Уряди, які застосовують стратегічний і скоординований підхід до розвитку підгалузей культурної індустрії, будуть більш ефективно конкурувати на міжнародному ринку.

У четвертому розділі «**Функціонування сфери культурних індустрій, як частини національного господарства України**» проаналізовано місце індустрії культури та суміжних галузей в національному господарстві. Також висвітлено особливості державної політики в сфері культури та культурних індустрій.

Культурна індустрія є матеріально-технічною основою для розвитку сучасної економіки, заснованої на знаннях та інформації. В попередніх розділах було зазначено єдність технічного, економічного та культурного виробництва в межах культурної індустрії. Тому, для визначення місця сектору культурної та креативної індустрії в національній економіці України було використано дані трьох секторів: «Мистецтво, розваги та відпочинок», «Професійна, наукова і технічна діяльність» та «Інформація та телекомунікації», оскільки саме в цих секторах сконцентровано всю діяльність досліджуваного сектора (табл.4).

Таблиця 4

Перелік видів економічної діяльності в сфері культурної індустрії відповідно до КВЕД-2010

Сектор	Вид економічної діяльності
Інформація та телекомунікації	Видавнича діяльність Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів Діяльність у сфері радіомовлення та телевізійного мовлення
Професійна, наукова та технічна діяльність	Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку Діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування Дослідження й експериментальні розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку Інша професійна, наукова та технічна діяльність (зокрема спеціалізована діяльність із дизайну та діяльність у сфері фотографії)
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	Діяльність у сфері творчості, мистецтва та розваг Функціонування бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури

Джерело: розроблено автором

Проаналізувавши темпи приросту складових ВВП України і його елементів, було виявлено, що за темпами зростання сфера економічної діяльності зазначені

галузі входять до першої десятки галузей національного господарства за темпами зростання ВДВ, випуску, оплати найманих працівників та валовим прибутком підприємств (рис. 6). Це черговий раз підтверджує наявність потенційних можливостей для розбудови постіндустріальної системи господарювання в Україні.

Рис. 6. Місце сектору «Культурна індустрія» у ВВП України за період 2010-2016 рр.

Джерело: побудовано автором

В результаті проведених досліджень було виявлено, що сектор «Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок» за темпами зростання випуску та ВДВ посідає восьму позицію в національній економіці, а за темпами зростання оплати найманих працівників і валового прибутку – п'яту. Інші сектори, які містять види економічної діяльності культурної індустрії розташувались наступним чином: «Інформація та телекомунікації» – друга позиція за темпами зростання випуску та ВДВ. «Професійна, наукова та технічна діяльність» – на третьому місці по темпам зростання ВДВ та на четвертому за темпами зростання випуску. Також всі три сектори продемонстрували високі темпи зростання валового прибутку. Отже сектор культурної індустрії, який базується на секторах «Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок», «Інформація та телекомунікації», а також «Професійна, наукова і технічна діяльність», є сферою виробництва товарів з високою доданою вартістю, потенціалом до створення високооплачуваних робочих місць та можливістю забезпечення прибутків підприємств. Динаміка показників різних галузей розглядається як прояв внутрішніх тенденцій розвитку господарської системи.

Динаміка показників різних галузей розглядається як прояв керуючих факторів і внутрішніх тенденцій розвитку господарської системи (рис. 7).

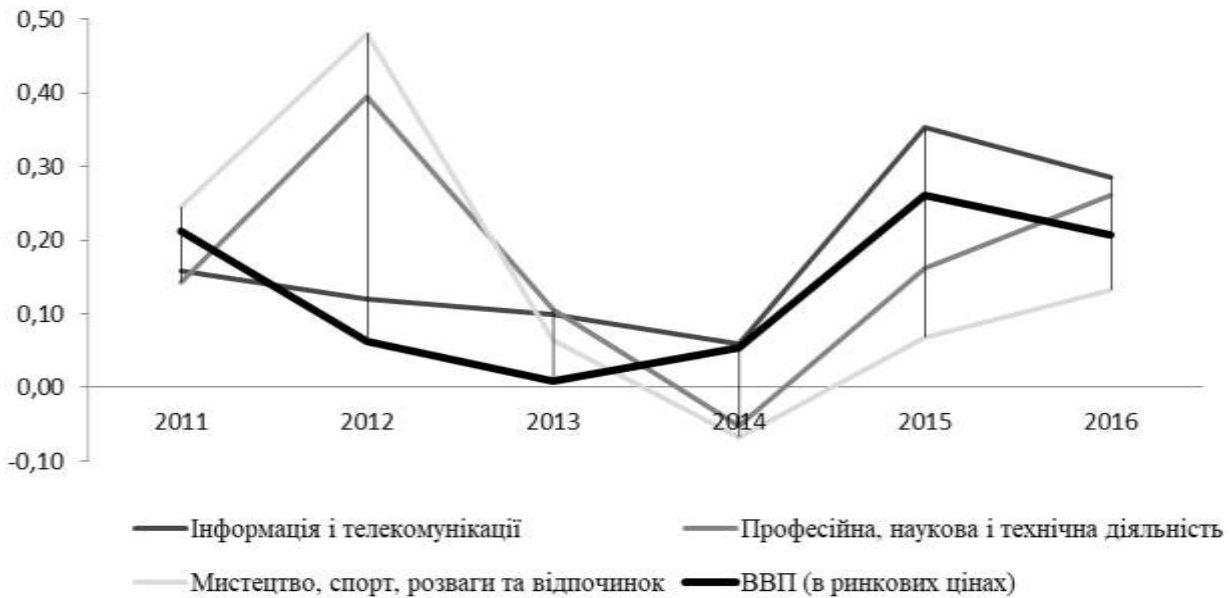

Рис. 7. Динаміка приросту випуску за галузями національного господарства України за період 2010–2016 рр.

Джерело: побудовано автором

Світова економічна криза 2008 р., наслідки якої більшість країн світу долають ще й сьогодні, продемонструвала антициклічний характер динаміки сфери культури за рахунок зростання культурних і креативних індустрій. Це було першим економічним потрясінням з моменту визнання економіки культури сферою господарювання та підприємництва. На рис. 7. представлено динаміку традиційних трьох секторів, які представляють сектор культурних та креативних індустрій та ВВП в ринкових цінах. В період 2011-2014 рр. можна спостерігати антициклічну динаміку в секторах «Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок» та «Професійна, наукова і технічна діяльність». Соціально-політичні події 2014 р. вкрай негативно позначились на досліджуваному секторі. Не зважаючи на антикризовий потенціал, на даний момент, динаміка галузей соціо-гуманітарного сектору не компенсує загальну тенденцію спаду з причини відсутності системного підходу до використання потенціалу даних галузей.

Одним з найбільш дієвих інструментів подолання наслідків депресії і економічної кризи є розвиток і впровадження інновацій, що зумовило зростання галузі інформації та телекомунікації. В умовах депресії інвестування в кардинально інноваційні проекти є менш ризиковими, ніж у традиційні сфери. Довготривала криза є свідченням безперспективності останніх нових умов. Культурні індустрії доцільно розглядати як інноваційно-інвестиційний сектор господарської діяльності з високим ступенем ризиків. Визначальні чинники розвитку економічної системи знаходяться за її межами або межують з нею. Культура і мистецтво як зовнішній фактор і як середовище господарської діяльності можуть виступати в ролі одного з подібних чинників.

Суспільство як складна система завдяки наявності інтелекту може здійснювати вибір постбіфуркаційного стану в післякризовий період. Воно

підпорядковується не об'єктивним факторам розвитку, а бажанням окремих зацікавлених груп. Культурні продукти перетворюються на важливий інструмент управління сукупністю відокремлених та атомізованих індивідів.

Культура є базовим елементом зовнішнього середовища господарської діяльності, а також перспективним сектором економічної діяльності для економік постіндустріального типу. Демонструючи антициклічну динаміку та вибіркоче зростання під час економічної кризи, культурні індустрії повинні розглядатися як один з інструментів подолання наслідків економічних криз за умов сформованого відповідного технологічного базису та наявного людського капіталу. Для України в умовах переходу до нової системної якості культура відіграє роль системоутворюючого фактора. Перехід від традиційних галузей економічної діяльності до інноваційних (культурної індустрії, сектору ІТ-технологій та ін.) дозволить Україні реалізувати свої конкурентні переваги і посилити шанси на вихід з глибокої системної кризи.

Підвищення ефективності функціонування культурних індустрій є одним із пріоритетних завдань економічного регулювання розвитком культури країни. В Україні культурна індустрія розглядається як сукупність видів діяльності спрямованих на створення в першу чергу продукту з високою культурною цінністю. Тому, дуже суперечливим є те, що до об'єктів державного регулювання Міністерства культури України включають дуже широкий перелік видів діяльності, який охоплює саме культурні індустрії (музика, кіно, телебачення, радіо, видавнича справа, ремесла, відео та комп'ютерні ігри), а також ті, що належать до сектору креативних індустрій (архітектура, дизайн, мода). В перспективі це створить ряд проблем при розробці державної політики в сфері культурної індустрії, оскільки охоплюється діяльність, яка традиційно належить до інших секторів господарства (легка промисловість, будівництво), а управління ними в руслі культури потребує створення нової міждисциплінарної адміністративної структури.

Також на культурні індустрії покладається функція розвитку міст за допомогою створення бренду території, що потенційно може забезпечити дотримання культурних інтересів територіальних громад та підвищення ефективності використання наявного творчого потенціалу.

На державному рівні є можливість ведення приватної комерційної та не комерційної діяльності, що має забезпечити культурно-мистецьким організаціям доступ до різних форм фінансування (інвестування, меценатство, кредитування та спонсорство). В програмах Міністерства культури по розвитку креативного сектору передбачається забезпечення можливостей комерціалізації культурних товарів та послуг. Державна фінансова підтримка традиційно спрямована на утримання мережі закладів культури та охорону пам'яток культури, проте формування розгалуженої інфраструктури культурної індустрії знаходиться на початковій стадії, а механізм використання політико-економічних важелів стимулювання фінансової підтримки культурно-мистецьких проєктів – не реалізовано. До основних факторів, які гальмують розвиток культурної індустрії в Україні належать: ігнорування авторського права та піратство; обмежений доступ

до інтернет-технологій; обмежений доступ культурно-мистецьких організацій та проектів до фінансування; відсутність розвинутої інфраструктури та капітальних інвестицій

У п'ятому розділі «**Формування механізму державного регулювання економічного розвитку культурної індустрії**» запропоновано інструментарій для формування механізму державного регулювання розвитком культурної індустрії в країні, що розвивається, на прикладі України.

В попередніх розділах роботи культурна індустрія розглядалась як частина національної економіки. Тому ВВП всієї економіки як Y , а економічне значення культурної індустрії як Y^{CI} , що дає основне рівняння:

$$Y^{CI} = CY \quad (1)$$

де C – частка культурної індустрії у ВВП країни.

Подібні рівняння можуть бути наведені для всіх інших секторів, за умови єдиної методики визначення C . Тобто це говорить, що творчі галузі включають певну частку (C) всієї економічної активності, яка розглядається як "значимість" цього сектора. Для України він становить 0,05 – 0,07. Тобто частка культурних індустрій у ВВП країни коливається в межах 5 – 7%. Таким чином сектор можна порівняти з іншими галузями за доходами, зайнятістю та оборотами капіталу. По суті культурна індустрія заслуговує на державну підтримку як перспективний сектор господарювання. Зазвичай доцільність державної підтримки культурної індустрії обумовлюється не економічною логікою та часткою прибутків або робочих місць, які вона отримує, а політико-ідеологічними мотивами.

В статичних умовах такий вибір є вірним. Проте в умовах динамічного розвитку він потребує певної корекції. Слідуючи за економічною логікою прийнято вважати взаємодію творчого сектору з сукупною економікою позитивною за рахунок їх опосередкованого впливу на суміжні галузі та специфічну природу культурного сектору як системоутворюючого чинника соціально-економічного середовища.

Отримане рівняння потрібно адаптувати до реальної динаміки економічних показників сектору. У цьому підході економічний аналіз взаємодії між культурною індустрією та рештою економіки спирається на динамічні взаємозв'язки, які можна виразити через варіації рівняння 1: зокрема, як зміна частки культурної індустрії у ВВП країни (ΔY^{CI}) впливає на зміну ВВП (ΔY) в цілому. Наша початкова гіпотеза полягає в тому, що зміна Y^{CI} впливає на Y певним чином ($\Delta Y^{CI} \leftrightarrow \Delta Y$). Існує чотири моделі - набори можливих динамічних взаємозв'язків, в яких змінна Y^{CI} має негативний, нейтральний або позитивний ефект на економіку. Таке спрощення є зручним для вибору напряму емпіричного аналізу та подальшого політичного дискурсу. Для аналітичної зручності ми також припускаємо, що $\Delta Y^{CI} / \Delta Y = 0$, що означає, що економічне зростання впливає на культурну індустрію таким чином, як і на інші індустрії, а еластичність доходу є одиничною. Розуміємо, що зростання доходів споживачів по-різному впливає на попит на товари та послуги творчого сектору, проте на початкових етапах політика аналізується з точки зору того, чи призведуть зміни в культурному

секторі до змін у суспільній корисності (U). Припускаємо, що $\Delta U / \Delta Y^{CI}$ може зростати, зменшуватись або не змінюватись. Це також є досить абстрактним підходом, але дозволяє нам визначити основні відмінності в теоретичних моделях значення культурної індустрії в національному господарстві

Припустимо, що

$$\Delta Y^{CI} / \Delta Y > 0, \Delta U / \Delta Y^{CI} \geq 0 \quad (2)$$

де ΔY^{CI} – зміна частки культурної індустрії у ВВП; ΔY – зміна ВВП; ΔU – зміна суспільної корисності.

Отже культурна індустрія є фактором зростання в сучасних економічних системах розвинутих країн світу аналогічно до сільського господарства на початку ХХ ст. або промислового виробництва у 1950-ті рр. ХХ ст. чи інформаційно-комунікаційних технологій у 1980-90-х роках. Поясненням цього є те, що культурні індустрії продукують творчість та інформацію і стимулюють розвиток суміжних секторів. Запропонована модель обґрунтовує доцільність включення діяльності творчої галузі до переліку факторів зростання економіки. Такий вплив може здійснюватися в двох напрямках: через пропозицію або попит. Інтерпретація пропозиції спирається виробництво культурною індустрією інновацій, попиту – наголошує на тому, як зростання добробуту призводить до пропорційного збільшення попиту на послуги культурної індустрії. На практиці надзвичайно важко відокремити ці дві сили, не використовуючи мікроекономічний підхід, використання яких обмежено наявними даними. Таким чином, наше припущення може бути справедливим, але приводить до різних результатів реалізації політики управління культурною індустрією в залежності від того, чи є причинність від Y^{CI} до Y (модель драйвера зростання пропозиції) або від Y до Y^{CI} (моделі зовнішнього впливу зі сторони попиту).

Проте в обох випадках держава повинна належним чином ставитися до творчих галузей як до специфічного сектору, оскільки він сприяє зростанню інших секторів. Таким чином державна політика розвитку культурної індустрії має бути спрямованою на інвестування в економічне зростання або інвестування в розвиток технологічних можливостей для задоволення зростання попиту. За таких умов існує гостра економічна ситуація для розподілу ресурсів не лише на користь творчих галузей, але серед всіх інших. Культурна індустрія з цієї точки зору має бути пріоритетною. Підтвердженням цього припущення є зв'язок творчих індустрій з економічним зростанням. Розвиток культурної індустрії не лише створює нові робочі місця, але і формує нові види робіт, змінюючи структуру зайнятості, товарів та послуг, змінюючи споживання та пропозицію. Культурна індустрія розглядається як фактор розвитку та економічного зростання не через збільшення експлуатаційних витрат, а завдяки прийняттю, утриманню та поглинанню нових ідей та технологій. Таким чином, створюються нові галузі та ринкові ніші, стабілізуються та розвиваються існуючі галузі. Без інвестицій в зазначений сектор сукупне економічне зростання скоротиться. Модель інвестиційної значимості культурної індустрії говорить про те, що вищий рівень доходів в цьому секторі зумовлений переведенням платежів до інших галузей.

Доцільно визначити фактори впливу на динаміку частки культурної індустрії у ВВП з метою розробки подальшої державної політики економічного розвитку сектору. Виходимо з твердження про те, що культурна індустрія є сектором виробництва товарів з високою часткою у ВДВ та постійно створює нові робочі місця з високою заробітною платою, зумовленою компетенціями працівників. Зважаючи на специфіку галузі до факторів впливу на неї було включено:

- витрати домогосподарств (Exp_h^{CI}) як основне джерело доходу підприємств сектору;
- витрати держави на культурні індустрії (Exp_g^{CI}), як зовнішній фактор додаткового фінансування та інструмент державного регулювання;
- кількість зайнятих в секторі (L^{CI}) та середня заробітна плата по сектору (W^{CI}) – як чинники привабливості для креативного класу – основного джерела креативної та культурної доданої вартості;
- доходи підприємств (Rev^{CI}) як індикатори підприємницької та інвестиційної привабливості;
- капітальні інвестиції в інфраструктуру (I^{CI}) – індикатор забезпеченості галузі необхідним матеріальним базисом та індикатор інвестиційної привабливості;
- імпорт та експорт (Imp^{CI}, Exp^{CI}) – як індикатори привабливості внутрішнього ринку культурних товарів та послуг і перспектив експорту національного культурного продукту.

Встановлено наступну залежність на основі класичного рівняння ВВП:

$$Y^{CI} = Exp_h^{CI} + Exp_g^{CI} + L^{CI} \times W^{CI} + Rev^{CI} + I^{CI} + Exp^{CI} - Imp^{CI} \quad (3)$$

Відомо, що капітальні інвестиції не дають ефекту в момент інвестування. Тому було здійснено тестування гіпотези про наявність часового лагу. В процесі розробки моделі на основі статистичних даних ВВП України було виявлено, що статистично значимим показник капітальних інвестицій став за умови часового лагу в 2 роки. Таким чином можна припустити, що капітальні інвестиції в сферу культурних індустрій починають давати ефект не менше, ніж через два роки.

Отже остаточне рівняння матиме вигляд:

$$Y^{CI} = C_1 \times Exp_h^{CI} + C_2 \times Exp_g^{CI} + C_3 \times L^{CI} \times W^{CI} + C_4 \times Rev^{CI} + C_5 \times I_{t-2}^{CI} + C_6 \times (Exp^{CI} - Imp^{CI}) \quad (4)$$

$$Y^{CI} = -0.39 \times Exp_h^{CI} + 7.62 \times Exp_g^{CI} + 0.01 \times L^{CI} \times W^{CI} + 1.47 \times Rev^{CI} + 0.19 \times I_{t-2}^{CI} - 0.65 \times (Exp^{CI} - Imp^{CI}) \quad (5)$$

Виявлено зворотній вплив витрат домогосподарств та чистого експорту на динаміку частки культурної індустрії у ВВП. Емпірично зроблено висновок про споживчі переваги імпортного культурного продукту, а також активність

домогосподарств за межами національної економіки. Можемо припустити, що така динаміка притаманна країнам, які розвиваються та не реалізують помірковану протекціоністську політику в сфері культурної індустрії. Також виявлено часовий лаг отримання значимості для капітальних інвестицій в два роки, що є логічним і дає право на припущення про мінімальний строк окупності.

Зобразимо графічно динаміку частки культурної індустрії у ВВП країни (у грн.), частку культурної індустрії у ВВП розраховану в дол. США, а також розрахований за нашою формулою показник (рис.8). Зауважимо, що для обрахунку показників нами було використано номінальні величини.

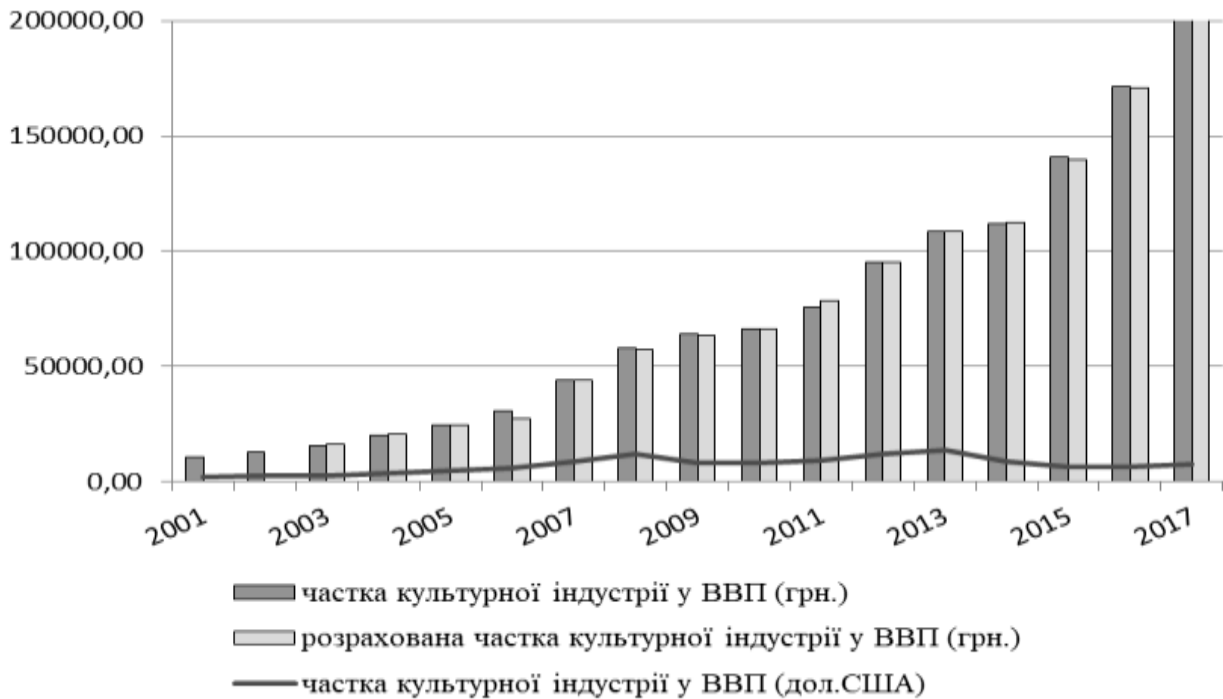

Рис. 8. Динаміка частки культурних індустрій у ВВП, млн. грн.

Джерело: побудовано автором

З отриманого графіку видно, що на ряду з оптимістичним зростанням сектору за умови обрахунку ВВП в гривневому еквіваленті аналогічний показник в перерахунку на дол. США демонструє стабільну та помірковану динаміку. Простежуються певні коливання, які у період відносної стабільності економіки демонструють антициклічність. Проте в умовах нестабільної ситуації, несприятливого інвестиційно-інноваційного клімату важко використовувати потенційні можливості сектору, який знаходиться на етапі свого формування. Позитивним висновком є те, що сектор існує.

Доходи в творчих галузях дають гарну можливість обирати між негативною, позитивною та нейтральною моделями частки культурної індустрії у ВВП. На мікрорівні можна порівнювати дані про темпи росту фірм креативного сектору з сукупним економічним зростанням у всіх фірмах. Також можна порівнювати рентабельність фірм креативних галузей і сукупну рентабельність. Відповідно до економічної теорії такий вибір показників буде обґрунтованим, оскільки вища,

ніж середня прибутковість, сприятиме переміщенню ресурсів у творчі галузі, збільшуючи кількість фірм завдяки сприятливим умовам.

Базовим принципом розробки інструментарію державної політики економічного розвитку культурної індустрії є відмова від традиційного дотаційного підходу до культури в чотирьох підсекторах культурної індустрії (кіно, телебачення, видавнича справа та музична індустрія). Надання пільг не має бути єдиним інструментом стимулювання підприємницької діяльності в новому секторі. Створення внутрішнього ринку товарів культурної індустрії в короткі терміни та забезпечення прийнятних умов функціонування підприємств має стати стратегічним завданням державної програми розвитку культурної індустрії. Для цього необхідним є розуміння та спільне бачення проблем і завдань, які стоятимуть перед державою, підприємцями та громадою.

Таблиця 5

**SWOT-аналіз культурної індустрії як частини
національного господарства України**

<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Конкурентоспроможний національний культурний продукт 2. Створення міжнародних проектів Можливість виховання аудиторії під продукт 3. Нові види робіт та забезпечення зайнятості 4. Визнання сектору культурних та креативних індустрій як одного із стратегічно важливих 5. Тісний зв'язок з технікою та технологіями 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Активна експансія культурних продуктів країн з розвинутим сектором культурної індустрії 2. Активна еміграція креативного класу 3. Наздоганяючий розвиток техніки та технологій 4. Нестабільна соціально-економічна та геополітична ситуація в країні 5. Висока тінізація та корумпованість середовища 6. Відсутність розуміння специфіки сектору культурної індустрії та його відмежування від сектору культури
<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Можливість отримання надприбутків 2. Джерелом прибутку є інтелект, творчий потенціал і талант. 3. Антициклічна динаміка економічних показників (зайнятість, прибуток) 4. Потужна ревіталізаційна функція в регіонах 5. Вільний внутрішній ринок 6. Потужна роль суспільних комунікацій 7. Потужний інтелектуальний та творчий потенціал населення 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність цілісної культурної політики держави та місцевих органів влади 2. Протиставлення культурної цінності економічній 3. Слабкий захист об'єктів авторського права. Поширення піратства 4. Відставання матеріально-технічного базису 5. Відсутність відповідної інфраструктури 6. Відсутність регулювання внутрішнім ринком 7. Відсутність професійних менеджерів 8. Відсутність системи оцінювання якості функціонування інститутів культури та аналізу використання бюджетних коштів

Джерело: розроблено автором

На основі проведеного дослідження можемо сформулювати наступну модель реалізації державної політики розвитку культурної індустрії в Україні. Було запропоновано три основні елементи:

1. Створення внутрішнього ринку. Першочерговим завданням є запровадження категорії «національний» та критеріїв приналежності культурного продукту до неї. Основними мають бути виробництво, виконання та авторство в контексті набуття авторського права юридичними/фізичними особами країни. Тобто на основі адміністративно-територіальної приналежності суб'єктів авторського права. Припускаємо, що за умови відповідності двом з трьох зазначених пунктів – продукт можна вважати національним. На основі цього має здійснюватись підтримка виробників національного культурного продукту через

спеціальний імпорتنний режим, податкові преференції та систему страхування. Стратегія підтримки міжнародної торгівлі має виходити з принципу обмеження експорту культурних цінностей та артефактів та обмеження імпорту аудіо-візуальної продукції кіно та телебачення. Окремим напрямом реалізації програми розбудови внутрішнього ринку є створення інфраструктури через розвиток культурних кластерів та міжгалузеву конвергенцію, функціонування інститутів інтелектуальне право власності, забезпечення матеріально-технічного базису. Гострою проблемою сектору є доступ до фінансування. З метою стимулювання економічного розвитку культурної індустрії доцільно використовувати державне замовлення та систему тендерів, систему грантів, а також запровадити систему підтримки меценатів;

2. *Розвиток креативного класу* через реалізацію освітніх реформ та запровадження інноваційних освітніх програм, внесення змін до трудового законодавства і підтримку та стимулювання мобільності трудових ресурсів, промоція територій та розвиток креативної інфраструктури.

3. *Створення сприятливого бізнес-клімату* за допомогою реформування та стабілізація податкового законодавства, забезпечення середовища комерціалізація таланту та творчості через інститут авторського права та реалізацію програм по боротьбі з піратством. Промоція національного культурного продукту (фестивалі, виставки, ротация на радіо та телебаченні, премії, змагання) як в мажах країни так і на міжнародному ринку – один з інструментів стимулювання розвитку національного ринку.

Разом з тим, реалізації зазначеної програми має передувати реформа державного управління в сфері культури та розмежування культурної політики і політики підтримки культурної індустрії, оскільки остання – це, в першу чергу, сектор підприємницької діяльності, а культура – сектор забезпечення соціальних потреб. Серед важливих кроків по розвитку сектору культурної індустрії є реалізація реформи децентралізації, яка через культурну автономію сприятиме розвитку територіальних брендів. Це можливо в контексті розбудови міської інфраструктури. Окремим пунктом стоїть модернізація системи фінансування культурної індустрії через стимулювання меценатства, страхування ризиків та відкриття доступу до кредитів. Відправним пунктом в реалізації запропонованих реформ є визнання культури – сферою господарювання та надання культурній індустрії статусу стратегічного сектору.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення основних елементів державної політики економічного розвитку культурної індустрії як складової частини національного господарства країни, що розвивається. Проведене дослідження дозволило отримати наступні висновки:

1. Культура виступає в якості середовища для економічних процесів, підґрунтя для розвитку суспільства та самостійною сферою господарювання. Вона є системоутворюючим чинником соціально-економічної цілісності, стратегічним інструментом державного регулювання та об'єктом національної

безпеки. Культура, впливає на перспективи економічного розвитку, визначаючи критерії цінності. Вона динамічна, інтерактивна та синергетична, і взаємодіє з усіма елементами суспільства. Формує індивідуальну поведінку людей через систему цінностей та переваг. Ринок є основним інструментом забезпечення автономії творців та перетворення художньої цінності в мінову вартість культурного продукту. Сьогодні поєднання економіки та культури дає можливість посилити конкурентоспроможність країни на світовому ринку та забезпечити можливість її сталого розвитку.

2. В світовій економічній думці другої половини ХХ – початку ХХІ ст. остаточно утвердилась економіка культури, як сфера наукового дослідження. Поняття «культурна індустрія», змінювалося тричі: еволюціонуючи від «культурної індустрії» (в однині, як цілісне узагальнене явище), до «культурні індустрії» (у множині, як диференційоване явище) і до «творчі (креативні) індустрії» (розширивши перелік видів економічної діяльності заснованих на використанні та виробництві творчих елементів). Разом з тим очевидна певна стійкість визначення сектору як виробництва товарів і послуг, заснованих на авторській творчості і таланті. Сьогодні концепція культурних та креативних індустрій базується на наступних напрямках: 1. економіка культури – специфічна система суспільних відносин, які притаманні власні закони та закономірності функціонування (У. Баумоль, У. Боуен, Дж. Гапінські, Т. Кован та ін.); 2. культурні та креативні індустрії як сфера господарської діяльності, яка формує нові вимоги до робочої сили, системи освіти та середовища функціонування (Т. Адорно, Н. Гарнхем, Ч. Едкіст, Е. Скот, Д. Хезмондалш, М. Хогхаймер та ін.); 3. креативний клас – специфічна форма робочої сили, додана вартість якої базується на понятті «людський капітал» та характеризується специфічними формами зайнятості, принципами оплати праці та переліком побутових потреб (Ф. Б'янчіні, Р. Флоріда та ін.); 4. креативне місто як оптимальне середовище існування креативного класу та функціонування креативного сектору (Ч. Лендрі, Ф. Мондільяні, та ін.). Зазначені теоретичні напрями є стратегічними напрямками реалізації державної політики управління культурною індустрією які враховують специфіку трудових ресурсів та їх відновлення, специфіку економічного механізму функціонування та особливості виробничої діяльності його підсекторів.

3. Культурна індустрія виробляє специфічний продукт, який має культурну та економічну цінність. Специфіка ринку культурних індустрій полягає в одночасному існуванні фізичного ринку культурних продуктів, який і визначає економічну цінність та ринку ідей, які визначають культурну цінність. Культурний продукт в першу чергу це – інформація. Культурна цінність – це абстрактне поняття, яке формується на основі суб'єктивної оцінки сутності та змісту культурного продукту. Сукупність культурних продуктів формує культурний капітал, який є активом та може використовуватись на рівні з реальним, фінансовим та людським. Він існує в матеріальній формі (будівлі, витвори мистецтва, копії та ін.) та нематеріальній (музика, враження). Як актив він втілює, зберігає та забезпечує культурну цінність у доповненні до будь-якої іншої економічної цінності і є джерелом доданої вартості. Економічну цінність

цих товарів зумовлюють породжені ними в майбутньому товари та послуги, а також можливість отримання прав на майбутні доходи. Через співвідношення попиту та пропозиції культурний продукт перетворюється на культурний товар. Особливістю попиту на культурний продукт є те, що він визначається пропозицією, а не навпаки, оскільки культурне споживання обумовлюється не матеріальними потребами, а абстрактними естетичними уявленнями.

4. Існують різні підходи до класифікації підгалузей культурної індустрії. Актуальним залишається питання розробки універсальної системи класифікації креативних та культурних індустрій для одержання, акумуляції та використання уніфікованих статистичних даних, що сприятиме підвищенню ефективності управлінських рішень в секторі культурної індустрії на національному та міжнародному рівнях. Відмінності у класифікаціях зумовлені різними орієнтирами та способами інтерпретації структурних характеристик креативного сектору. Складність полягає в об'єднанні висококваліфікованих капіталомістких галузей (кіновиробництва, радіо та телебачення) з трудомісткими галузями (образотворчим мистецтвом, ремеслами, модою, музикою та виконавськими мистецтвами), та комерційним сектором (рекламою) в єдину систему. Класифікаційний підхід має дати відповідь на питання структуризації сектору, механізмів формування вартості, системи каналів розподілу та передачі цінності, специфіки формування людського ресурсу та вимог до професійних навичок, доступу до ресурсів і технологій, розвитку нових ринків і зв'язку з виробництвом. Для визначення культурної індустрії, як об'єкту державного регулювання пропонується до використання співвідношення культурної ($Value_C$) та утилітарної ($Value_U$) цінності за умови наявності об'єктів інтелектуальної власності в структурі культурного продукту. При $Value_C < Value_U$ вироблених товарів вважатимемо діяльність креативною. При $Value_C \geq Value_U$ – діяльність належить до сектор культурної індустрії. До культурних індустрій відносимо телебачення, радіо, музичну індустрію, яким притаманна потокова логіка виробництва та рекординг, кіноіндустрію, видавництво, що функціонують на основі принципів видавничої логіки.

5. Культурна індустрія може бути визначена як цикл виробництва та реалізації культурних благ, на основі використання творчого потенціалу та інтелектуального капіталу, як основних ресурсів. Це сектор, в межах якого створюються матеріальні і нематеріальні інтелектуальні або художні товари та послуги з творчим змістом, економічною цінністю та комерційними цілями. Культурна індустрія – комплексне поняття, яке демонструє різноманітну логіку в різних сферах культурного виробництва. Кожна з підгалузей культурних індустрій має свій механізм реалізації мінової вартості, шляхи регулювання комерційної політики і трудових ресурсів, рівні капіталовкладень. Це обумовлюється специфіку об кінцевого культурного продукту. Досліджуючи їх структуру, варто зауважити, що вони базуються на наступних елементах: виробництво культурного продукту (творчість), технічні та технологічні системи для виробництва та споживання культурного продукту, маркетингові комунікації.

Культурні товари та послуги одного підсектору є ресурсом для створення або інструментом поширення культурного продукту в іншому.

6. Підтримка розвитку сектору культурних та креативних індустрій в деяких країнах світу є стратегічним завданням та тісно пов'язана з моделями державного регулювання економічної діяльності. Модель витягнутої руки та фінансування культури і культурних індустрій через спільні фонди, модель патерналізму жорсткого протекціонізму культурного простору, модель децентралізації культурного розвитку та ліберальна модель управління культурою – характеризуються комплексністю та є основними серед існуючих. Потенціал культурної індустрії як локомотива економічного розвитку може бути використаний лише в країнах з відповідним рівнем розвитку господарської системи, оскільки спирається на широке застосування сучасних технологій та інтелектуального потенціалу. Незалежним виконавцям з країн, що розвиваються зайняти свою нішу на міжнародному ринку культурних продуктів практично неможливо, оскільки розвиваючись на регіональному ринку, кожна окрема з культурних індустрій, підпорядковані законам глобальної індустрії. Це є причиною спеціальних національних імпорتنних режимів для культурних продуктів. Окрім того, культурна індустрія як частина культури є об'єктом національної безпеки, оскільки формує інформаційно-культурний простір країни, а також інструментом ідеологічного впливу. Найкращим прикладом для України є приклад Великобританії (як стратегічний орієнтир) та Канади (як країни зі схожими проблемами інформаційно-культурного простору);

7. Основний інструментарій державної політики спрямований на комерціалізацію культурного продукту можна об'єднати в три основні групи: забезпечення пропозиції (освітні програми, створення бізнес-інкубаторів, інвестування в інноваційні проекти, система пільгового оподаткування для виробників культурного продукту), стимулювання попиту (підтримка національних брендів, робота інституцій авторського права, забезпечення матеріальної інфраструктури каналів розповсюдження культурного продукту, розвиток внутрішнього ринку, експортоорієнтована політика при поміркованому протекціонізмі) та забезпечення функціонування ринкового механізму. Міжнародна торгівля культурними товарами має свою специфіку в обмеженнях: обмеження експорту стосуються вивезення унікальних культурних та історичних цінностей, а обмеження імпорту стосується аудіовізуальних продуктів, зокрема фільмів та телебачення. Це здійснюється за допомогою встановлення ефірних квот, митних режимів та системи оподаткування. Стратегічним завданням держави також є залучення до співпраці на території країни іноземних виробників культурного продукту та кваліфікованих кадрів.

8. Підвищення ефективності функціонування культурної індустрії є одним із пріоритетних завдань економічного регулювання розвитку культури країни. В Україні культурна індустрія розглядається як сукупність видів діяльності спрямованих на створення в першу чергу продукту з високою культурною цінністю. Тому, дуже суперечливим є те, що до об'єктів державного регулювання Міністерства культури України включають дуже широкий перелік видів

діяльності, який охоплює саме культурні індустрії (музика, кіно, телебачення, радіо, видавнича справа, ремесла, відео та комп'ютерні ігри), а також ті, що належать до сектору креативних індустрій (архітектура, дизайн, мода). В перспективі це створить ряд проблем при розробці державної політики в сфері культурної індустрії, оскільки охоплюється діяльність, яка традиційно належить до інших секторів господарства (легка промисловість, будівництво), а управління ними в руслі культури потребує створення нової міждисциплінарної адміністративної структури. Першочерговим завданням є створення переліку видів економічної діяльності, які відноситимуться до культурної індустрії. Оскільки до культурної індустрії ми відносимо музичну індустрію та рекординг, кіноіндустрію, телебачення та радіомовлення, видавництво, а також комп'ютерні та відеоігри, то для визначення місця сектору культурної та креативної індустрії в національній економіці України було використано дані трьох секторів: «Мистецтво, розваги та відпочинок», «Професійна, наукова і технічна діяльність» та «Інформація та телекомунікації». В результаті проведених досліджень було виявлено, що сектор «Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок» за темпами зростання випуску та ВДВ посідає восьму позицію в національній економіці, а за темпами зростання оплати найманих працівників і валового прибутку – п'яту. Інші сектори, які містять види економічної діяльності культурної індустрії розташувались наступним чином: «Інформація та телекомунікації» – друга позиція за темпами зростання випуску та ВДВ. «Професійна, наукова та технічна діяльність» – на третьому місці по темпам зростання ВДВ та на четвертому за темпами зростання випуску. Також всі три сектори продемонстрували високі темпи зростання валового прибутку. Отже сектор культурної індустрії є сферою виробництва товарів з високою доданою вартістю, потенціалом до створення високооплачуваних робочих місць та можливістю забезпечення прибутків підприємств.

9. Досі не були сформовані сприятливі умови внутрішнього ринку культурних індустрій для вітчизняних виробників національного культурного продукту. Панівне становище на українському ринку культурних товарів і послуг посідають імпортні продукти масової культури – фільми, книги, музика. Спостерігається скорочення участі України в міжнародній торгівлі послугами в сфері культурної індустрії. Першочерговим є стимулювання внутрішнього ринку культурних товарів та послуг при реалізації поміркованої протекціоністської політики. Введення поняття «національний культурний продукт» на основі принципу адміністративно-територіальної приналежності суб'єктів виробничого процесу (автора, виробника, виконавця) дозволить підвищити адресність розробки та застосування інструментів державного регулювання. Окремим пунктом стоїть гостра необхідність перегляду трудового та податкового законодавства з урахуванням специфіки зайнятості та видів робіт в секторі, а також самого виробничого процесу в підсекторах. Гострою проблемою культурної індустрії в Україні є піратство та недотримання авторського права. Державна політика управління економічним розвитком культурної індустрії та державна культурна політика мають бути розмежовані оскільки цілі та сутність

діяльності суб'єктів цих сфер відрізняються, а отже потребують різного інструментарію управління.

10. В контексті трансформації соціально-економічної системи базовою проблемою державної програми розвитку культурної індустрії є відсутність методологічних напрацювань з предмету дослідження та відсутність соціально-економічної стабільності. Застосування SWOT-аналізу дає можливість визначення проблем та перспектив подальшого розвитку галузі культурної індустрії для визначення пріоритетних напрямів реалізації державної політики економічного розвитку сектору на основі актуалітетів виробничої, функціонально-інституційної і фінансової стратегій. Запропонована економіко-математична модель розвитку культурної індустрії в Україні, яка базується на виявленні взаємозв'язку між часткою культурних індустрії у ВВП країни та переліком економічних показників (витрати домогосподарство на продукти сектору культурної індустрії, державні витрати на підтримку культурної індустрії, зайняте населення та середню заробітну плату по індустрії, капітальні інвестиції та чистий експорт). Виявлено, зворотній вплив витрат домогосподарств та чистого експорту, дворічний часовий лаг отримання значимості для показника капітальних інвестицій. Що дає можливість створення програм розвитку попиту на культурний продукт та інвестиційної розвитку культурної індустрії і етапів їх реалізації. Однією з основних проблем сектору культурної індустрії межах національного культурного простору є споживча перевага імпортного культурного продукту. Це є суттєво ускладнює розвиток внутрішнього ринку. Не додає стабільності і масштаби піратства та порушення інтелектуальних прав власності. В умовах формування нового сектору, утвердження національного інформаційно-культурного простору держава має виконати системо утворюючу функцію сформувавши структуру індустрії (оновлення переліку видів економічної діяльності, переліку спеціальностей, системи адміністративних організацій та сфер відповідальності, запровадження освітніх програм), визначивши механізм її функціонування через забезпечення роботи інститутів інтелектуального права власності, а також забезпечивши оптимальне середовище підприємництва в результаті детінізації, реалізації антимонопольної політики, розбудови інфраструктури, забезпечення системи доступ до джерел фінансування і стимулювання меценатства. Всі заходи державної економічної політики в сфері культурної індустрії мають бути спрямовані на підтримку та захисту національного виробника культурного продукту і стимулювання розвитку внутрішнього ринку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Проскуріна М.О. Організаційно-економічний механізм культурної індустрії України: Монографія/ М.О Проскуріна. – К.: «Національна академія управління», 2018. – 222 с.
2. Проскуріна М.О. Економічний інструментарій державного регулювання культури: Європейський досвід Польщі /М.О.Проскуріна //National economic

reform: experience of Poland and prospects for Ukraine – Collective Monograph. - Vol 2. Poland “Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2016. – P. 47-65. [*Особистий внесок: надано характеристику економічному інструментарію державного регулювання культури з урахуванням прикладу Польщі*].

Статті у наукових фахових виданнях України, та виданнях які включені до міжнародних наукометричних баз:

3. Проскуріна М.О. Креативні індустрії, як фактор економічної безпеки країни /М.О. Проскуріна// Вісник Одеського національного університету. Том 22. Випуск 6, Серія «Економіка».- 2015.— С. 56 – 60.

4. Проскуріна М.О. Креативні індустрії, як середовище економічної діяльності /М.О.Проскуріна// Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 8. - 2015 – Електронне фахове видання – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-8-2015> – Назва з екрана. [*Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus*]

5. Проскуріна М.О. Економічний механізм культурних індустрій/М.О.Проскуріна// Актуальні проблеми економіки, №12.- 2016 – С. 29-39. [*Міжнародні наукометричні бази: Sci Verse Scopus by Elsevier; Index Copernicus; EBSCO host; Ulrich’s Periodicals Directory; Econ Lit; Cabell’s Directories; ABI/Inform (by Pro Quest)*]

6. Проскуріна М.О. Місце культурних індустрій в системі національного господарства України /М.О.Проскуріна// Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». Випуску 16. - 2016 — С. 29-32.

7. Проскуріна М.О. Аналіз індексу креативності як економічного показника/М.О.Проскуріна // Причорноморські економічні студії. Випуск 15. - 2017 – С.58-62

8. Проскуріна М.О. Культурні індустрії, як сфера зайнятості в економіках ХХІ ст. /М.О.Проскуріна// Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки», Випуск 25, Частина 1. - 2017. — С. 90-94.

9. Проскуріна М.О. До питання вимірювання економічного значення культурних індустрій в національній економіці України /М.О.Проскуріна// Бізнес-Навігатор. Випуск 4 -1. - 2017. — С. 104-107.

10. Проскуріна М.О. Значення просторових факторів в розвитку культурних індустрій /М.О.Проскуріна// «Інтелект ХХІ». Випуск 6. - 2017. — С. 84-89 [*Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus*]

11. Проскуріна М.О. Структура музичної індустрії /М.О.Проскуріна// Випуск 6 (12). - 2017 «Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії». — С. 45-50. [*Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus*]

12. Проскуріна М.О. Культура – інструмент перетворення багатства у добробут /М.О.Проскуріна// «Проблеми системного підходу в економіці» Випуск 6 (62). - 2017 — С. 98 – 103. [*Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus*]

13. Проскуріна М.О. Структура індустрії комп’ютерних та цифрових ігор, як частини національної економіки /М.О.Проскуріна// Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент», Випуску 22. - 2017. — С. 58-62. [*Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus*]

14. Проскуріна М.О. Міжрегіональна конвергенція, як фактор економічного розвитку /М.О.Проскуріна// Економіка і держава. № 1. - 2018 — С. 83 – 85. [Міжнародна наукометрична база: *Index Copernicus, SIS, Google Scholar*]

15. Проскуріна М.О. Кіноіндустрія, як сфера економічної діяльності /М.О.Проскуріна// Інфраструктура ринку. - №15. - 2018.— [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <http://www.market-infr.od.ua/uk/15-2018> [Міжнародна наукометрична база: *Index Copernicus*]

16. Проскуріна М.О. Теоретичні основи державного регулювання економічної діяльності в сфері культури/М.О.Проскуріна// Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». Випуск 28.-2018. - С. 67 – 70.

17. Проскуріна М.О. Відображення культурних індустрій у класифікаторах видів економічної діяльності/М.О.Проскуріна// «Економіка та суспільство», Випуск № 14. - 2018.— [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу:Режим доступу до ресурсу: http://economyandsociety.in.ua/journal/14_ukr/30.pdf. [Міжнародні наукометричні бази: *Index Copernicus, CiteFactor, ESJI, SIS*]

18. Проскуріна М.О. До питання визначення структури економіки культури/М.О.Проскуріна// «Інтелект ХХІ». Випуск 1. - 2018 — С. 230 – 234. [Міжнародна наукометрична база: *Index Copernicus*]

19. Проскуріна М.О. Інноваційно-інвестиційний потенціал сектору культури/М.О.Проскуріна// Бізнес-Навігатор Випуск 1 (44). - 2018. — С.76 – 80.

20. Проскуріна М.О. До питання державного регулювання економічної діяльності в сфері культури/М.О.Проскуріна// «Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії» - Випуску 1 (13). - 2018. — С. 50 – 54. [Міжнародна наукометрична база: *Index Copernicus*]

21. Проскуріна М.О. Еволюція концепції економіки культури та культурних індустрій/М.О.Проскуріна// «Актуальні проблеми економіки» - №4. - 2018 – С. 4-15 [Міжнародна наукометрична база: *IEBSCOhost, EconLit , ABI/Inform by ProQuest , ERIH PLUS (Норвегія)*].

Статті в зарубіжних виданнях:

22. Проскуріна М.О. Культурологічні та економічні аспекти фестивального руху Угорщини та України. /М.О.Проскуріна// *Science and Education a New Dimension. Economics*, 2015. - 1(72)– С.41-44 [Міжнародні наукометричні бази: *Index Copernicus; Global Impact Factor (GIF); Inno Space Scientific Journal Impact Factor; ISI (International Scientific Indexing) Impact Factor; Google Scholar; Directory Of Research Journal Indexing; Ulrichs Web Global Serials Directory; Union Of International Associations Yearbook; Scribd; ACADEMIA.edu*]

23. Проскуріна М.О. Циклическая динамика экономических индикаторов сферы культуры Украины /М.О.Проскуріна// *United-Journal*, № 6. - 2017 – С. 45-50.[Міжнародні наукометричні бази: *Google Scholar; Global Impact Factor (GIF); Social Science Open Access Repository (SSOAR); Academic Resource Index (ResearchBib); SIS; JIFACTOR; International Scientific Indexing (ISI); CiteFactor*].

24. Проскуріна М.О. Значення просторових факторів в реалізації реформ культурного сектору в Україні/М.О.Проскуріна// *European Journal of Economics and Management*, №1. - 2018. С.79-86. [Електронний ресурс] Режим доступу:

https://eujem.cz/wp-content/uploads/2018/eujem_2018_4_1/12.pdf. [Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus]

Публікації у збірниках матеріалів наукових і науково-практичних конференцій:

25. Проскуріна М.О. Економіка культурних індустрій: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні /М.О. Проскуріна// Стратегія розвитку інформаційного, культурно-освітнього та економічного простору України. – К.: Видавництво Київського національного університету культури і мистецтв, 2014 – с. 101 – 103

26. Проскуріна М.О. Креативні індустрії, як інструмент структурної трансформації національної господарської системи. /М.О. Проскуріна // Інноваційна інфраструктура України: стан та аналіз умов розвитку. - Одеса: ЦЕДР, 2015. – с 34-36.

27. Проскуріна М.О. Методологічні особливості дослідження економіки культурних індустрій./М.О. Проскуріна// Глобальные проблемы экономики и финансов. – Киев, 2015. Режим доступу: <http://www.inter-nauka.com/issues/conf-2015/february/94>.

28. Проскуріна М.О. Місце культурних та креативних індустрій в соціально-економічних системах Литви та України /М.О. Проскуріна// International Scientific-Practical Conference Modern Transformation of Economics and Management in the Era of Globalization. - Klaipeda: Baltija Publishing. – 2016. - p. 70 – 73.

29. Проскуріна М.О. Економічні аспекти фестивального руху Італії та України. /М.О. Проскуріна //Економіка, управління, право: соціально-економічні аспекти розвитку. - Рим (Італія) 2016. – с 34-36.

30. Проскуріна М.О. Вимоги до новітніх компетенцій сучасного українського продюсера. /М.О. Проскуріна// Розвиток нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях. - Львів: ЛЕФ, Ч. 2. - 2016. – с. 12 – 16.

31. Проскуріна М.О. Роль культурних індустрій в трансформації соціально-економічних систем в умовах глобалізації /М.О. Проскуріна// Актуальні проблеми економіки 2015–2016. - Національна академія управління, 2016. – с. 53-57.

32. Проскуріна М.О. Стратегії забезпечення культурної ідентичності /М.О. Проскуріна// Українська культура: перспективи євроінтеграції. Інноваційні процеси в сучасній культурі. – Київ, КНУКіМ, 2016. – Ч.1. – с. 92-95.

33. Proskurina M.O. The Market of Video and Computer Games in the Structure of Cultural Industries of Ukraine/ М.О. Proskurina// Economics, management, law: realities and perspectives. – Les Edition L’Originale, Paris, France, 2016. – p. 61-64.

34. Проскуріна М.О. Вимоги до новітніх компетенцій сучасного топ-менежера в сфері культури /М.О. Проскуріна// Формування сучасної парадигми менеджмент-освіти у соціокультурній сфері.– К.:КНУКіМ, 2017. – с. 25-26.

35. Проскуріна М.О. Специфіка зайнятості в сфері культурних індустрій. /М.О. Проскуріна// Національні культури в глобалізованому світі – К.: КНУКіМ, 2017. - С. 410 – 412.

36. Проскуріна М.О. Складові економічного механізму культурних індустрій/М.О. Проскуріна// Креативні технології, підприємництво і менеджмент в організації соціокультурної сфери XXI століття. – К.: КНУКіМ, 2017 – С. 46-47.

АНОТАЦІЯ

Проскуріна М.О. Державна політика економічного розвитку культурної індустрії. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством. – ВНЗ «Національна академія управління», м. Київ, 2018.

У дисертації з позицій системного підходу розкривається сутність та зміст взаємодії економіки та культури. Проаналізовано розвиток існуючих концепцій економіки культури та культурної індустрії, та запропоновано їх класифікацію відповідно до об'єкту дослідження. Визначено роль культурної індустрії в структурі національних господарств України та країн світу. Досліджено організаційно-економічний механізм під секторів культурної індустрії. Виявлено перелік інструментів реалізації державної політики підтримки культурної індустрії на прикладі провідних держав. Побудовано модель державної політики економічного розвитку культурної індустрії в країні що розвивається на прикладі України.

Ключові слова: національна економіка, державне регулювання, економічний розвиток, сфера культури, людський капітал, культурна індустрія, національний культурний продукт, креативний клас.

АННОТАЦИЯ

Проскурин М. О. Государственная политика экономического развития культурной индустрии. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.03 – Экономика и управление национальным хозяйством. – ВУЗ «Национальная академия управления», г. Киев, 2018.

Работа посвящена вопросу государственной политики развития культурной индустрии. Предложена модель ее реализации в развивающейся стране на примере Украины.

В работе раскрывается суть взаимосвязи культуры и экономики, как сложного и динамического механизма на основе базовых положений цивилизационной парадигмы и системно-синергетического подхода. Сделан акцент на тройственности культуры, как сферы человеческой деятельности (сектор, среда, основа) и на двойственности природы ценности культурного продукта (экономической и культурной). В работе предложена классификация существующих теорий экономики культуры и культурной индустрии. Кроме того, проведен анализ влияния рассмотренных теорий на формирование государственных политик. Введено разграничение секторов культурных и креативных индустрий на основе утилитарной ценности. Дано несколько определений понятию «культурная индустрия» с целью его адаптации для реализации мультисистемной государственной программы.

Основная часть работы посвящена исследованию организационно-экономического механизма подсекторов культурной индустрии и выявлению

методов государственной поддержки и стимулирования экономической деятельности в данных подсекторах. Выявлено обобщенную модель функционирования субсектора культурной индустрии, а также ее особенности в музыкальной индустрии, кино и телевидении, а также в индустрии компьютерных и видеоигр. Как сферы направленного государственного влияния, выделено следующие инфраструктурные образования: интеллектуальное право собственности, техника и технологии, каналы продвижения, информационная среда и культурное производство. Отдельным направлением государственной политики является международный обмен культурными продуктами и экспортно-ориентированный вектор. Отмечено влияние сетевого общества и кластеров инноваций, как факторов пространственного размещения предприятий культурной индустрии. Также в работе проведено разграничение государственной политики развития культурной индустрии и государственной культурной политики.

В работе проведен анализ особенностей развития культурной индустрии в Украине. Предложено критерии определения культурного продукта, как национального, с целью повышения эффективности использования инструментов государственного влияния. Выявлено основные тенденции и перспективы новой отрасли, проанализировано источники основных рисков и угроз, предложено способы их минимизации.

Ключевые слова: национальная экономика, государственное регулирование, экономическое развитие, сфера культуры, человеческий капитал, культурная промышленность, национальный культурный продукт, креативный класс.

ANNOTATION

Proskurina M.O. State policy of economic development of the cultural industry. Manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Economic Sciences, specialty 08.00.03 – Economics and National Economy Management. – National Academy of Management, Kyiv, 2018.

The thesis is devoted to description the entity and content of the interaction between economy and culture on the position of system approach. The analysis of the existing concepts of the economy of culture and the cultural industry was made; classification of the concepts was proposed according to the object of the research. The role of the cultural industry in the structure of national economies of Ukraine and the other countries was determined. The economic mechanism for the sectors of the cultural industry was is researched. A list of tools for implementing the state policy of supporting the cultural industry has been formed on the example of the leading countries. The model of the governance of economic development cultural industry in the developing country was constructed on the exmple of Ukraine.

Key-words: national economy, state regulation, economic development, sector of culture, human capital, cultural industry, national cultural product, creative class.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
Єрохін Сергій Аркадійович